БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958 ИЮЛЬ 19 СУББОТА № 142 (4112)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

СЭКП КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНДЕ
Кышка белеткелче кичээнгей салыр (1 арын).
ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинде болгаш ВЦСПС-те (1 арын).
ССРЭ-ниң Агаар Флодунуң Хүнүнге алдар кылдыр (1 арын).
ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ: Х. Кунгаа. —Дадывыр хавырылдазын ала-чаягаарлаашкынга тургузуп болбас (2 арын).
Д. Шагдыр. — Районда мурнакчы көдээ Совет (2 арын).
А. Лысенков. — Чер ырыңга силостаашкын (2 арын).
Дүжүт ажаап алыышкынында массаполитиктиг ажыл (2 арын).
Сүт саалдазын көвүдедир дээш бүгү хемчеглерни алыр (3 арын).
Х. Байкаров. — Совет үениң улуг шүлүкчүзү (3 арын).
С. Сүрүн-оол. — Маяковский болгаш тыва шүлүкчүлер (3 арын).
Германиямның Социалистиг чаңгыс аай партиязының V съездизи хандынган (4 арын).
Чепсегленишкинни дүжүрери болгаш улустар аразының кады ажылдажылгазы дээш бүгү-делегей конгрезиниң ажыттыпганы (4 арын).
Иракта болуушкуннарга хамаарыштыр (4 арын).
Ливанга удур америк агрессия (4 арын).

Холуңар ырадыңар!

Американың Каттышкан Штаттары Ливанче чепсектиг халдаашкынны эгелээн. Америк далай чадаг шериин Бейрутта дүжүрүп үргүлчүлеп турарының дугайын болгаш америк шериг-агаар күштериниң Ливанда кээп турарының дугайын телеграф агентилелдери дыңнадып турар. Ливанның иштики херектеринге АКШ-тың шериг талазы-биле өң каржы холгаарлаашкыны бүгү делегейниң карааңга көзүлдүр боттаныр турар.

Совет чазактың бөгүнгү «Правда»-да» парлаттынган медеглелинде айтып турарын өзугаар алыңа, «америк шериглерни Бейрутта дүжүргени чүгле Ливанга хамаарыштыр эвес, харын тайбыңга ынакшылдыг бүгү араб чурттарга хамаарыштыр чепсектиг халдаашкынның үүлгедии болуп турар».

АКШ-тың барын талакы өске-даа күрүнелерге деткиттирген империалистери боттарының чажырты-ныышкынын ап октапкан болгаш тайбыңга ынакшылдыг араб улустарга удур ажык агрессияны кылып эгелей бергеннер.

Ол районнуң чурттарының иштики херектерин улуг күрүнелер холгаарлавас дугайында Совет чазактың 1957 чылдың февраль 11-деги саналын АКШ-тың чазаа чүге хүлээп албааны бо чорук-биле холбаштыр онза тодаргай болуп бар чыдар. Боттандырыш эгелей бээрге чер бөмбүрээнин ол районунга тайбыңны камгалаарын болгаш дүшкүүрлүг чорукту кошкадырын хандыргы дег хүлээлгелерни бодунга алырындан АКШ-тың чазаа өйталаан. Араб Чөөн чүкке бодунуң агрессчи үүлгедиглеринге сула салдынган холдарлыг болурун ол күзээн. Ол дээрге тайбыңга улуг кыжаныышкынны тургузуп турар болгаш алызында барыш ондактыг үржүктарлыг болур.

Улустар аразының эргезинин бүгү-ле норма-чижектерин үрээш, КНО-нуң Уставын үрээш, Каттышкан Нациялар организациязын ооп эрткеш, АКШ-тың чазаа агрессчи үүлгедигни кылганы ол.

Араб Чөөн чүктүң улустарыңа удур кандыг-даа чылдагаан чок агрессиязын агартыр дээр АКШ-тың албан-дажаалдыг төлөлекчилериниң күжениишкиннери чаржынчыг болгаш чагдыныышкын кылдыр көстүп турар. Олар «кандыг-бир дашкаартан холгаарлаашкын» дугайын чугаалап турарлар. Ынчалза-даа КНО-нуң Ливанче чоруткан хайгааракчылар бөлүү ол нүгүлдүг даап бодаашкыннарны ойтур шапкан. Олар боттарының «айыыл чок чоруунун» дугайын чугаалап турарлар. Ынчаарга америк девискээрден мүңмүң километр ыракта турар Араб Чөөн чүктүң чурттары Американың «айыыл чок чоруунга» кыжаныш турар бе ынчаш? Олар «америк хамаатыларның амы-тынын камгалаарының» дугайын чугаалап турарлар. Ынчаарга ындыг янзылыг сорулгалар-биле өске күрүнелерниң девискээрлеринче боттарының чепсектиг күштерин киирерин даштыкы күрүнелерге улустар аразының эргезинин кандыг-норма-чижектери чөпшээреп турар үвел?—деп олардан айтырар апаар. Улустар аразының эргезинде ындыг норма-чижектер чок. Ынчаарга Азияның, Африканың, Латин Американың улустарын боой тудар дээш боттарының хамаатыларын «камгалаар» дээр мегечи чылдак-биле колонизаторларның бүгү, кандыг-даа дээрбечи үүлгедиглерин АКШ «эргениң норма-чижектери» кылдыр санап турар чадавас ийнен?

Хөй-ниитинин санал-оналын мегелээр дээр АКШ-тың чагырыкчы бөлүктериниң мелегейзиг оралдажыышкыннары, АКШ-тың агрессчи үүлгедиглерин үүлдүгүзүнген турар чорукту чедип алыр сорулгабиле оларның КНО-ну каржызыбиле ыйыдып турары харын чүгле өң ханы килеңнээшкинни хайныктырып болур. «Кандыг-даа бодалбиле ап көөрге, бо дээрге улустар аразының эргезин болгаш өзу-чаңчылдарын илергейле үрээни болуп турар деп «Индиан экспресс» солун бижээн. — Ол бүгү—КНО-нуң Уставын ажыы-биле үрээни ол...»

Ливанда шериг талазы-биле америк холгаарлаашкынның ылаптыг чылдагааннары эки билдингир. Ол—Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң чурттарына нефть монополияларының боттарының колониалдыг тергиидээшкинин хевээр артырар, ол чурттарның национал байлактарын үптээнинин түннелинде алдынып турар аажок хөй ажык-кончаларны хевээр артырар дээр күзел-чүткүл-дүр. Англи-америк империализминиң төрүттүндүрүп алганы —агрессчи Багдад керээзидаа, араб улустарның хосталгазынга болгаш хамаарышпас чоруунга удур угланган «Даллестиң—Эйзенхауэрниң доктриназы» деп чүдек-бужар чүве-даа АКШ-тың болгаш Англияның нефть хардаачыларының үптекчи эрге-ажыктарын хандырар шинек чок болган. Империалистиг политиканың ол чепсектерин Араб Чөөн чүктүң улустары шиитпирлег ойтур шапкан.

Багдад керээзиниң болгаш «Даллестиң — Эйзенхауэрниң доктриназының» бүрүн буурап дүшкениниге бүзүрээш, чагырыкчы бөлүктер «Рокфеллерлериниң доктриназын»—АКШ-тың нефть хааннарының доктриназын хөделдирип үндүргеннер. Ол «доктринаның» кол-кол үүлдерин бо чылдың эгезинде парлаттынган «Рокфеллерлер бөлүүнүң илеткели» деп шууган үнген чүвеге кылдынган. Чепсегленишкиннерни эндере бүдүрерин күштелдирер, АКШ-тың бүгү стратегиязын «улуг-даа», «биче-даа дайыннарны» чорударының белеткелинге чагыртыр, Чөөн чүктүң чурттарында национал-хосталгалыг шимчээшкинни базары-биле түскай шериг кезектерин тургузар деп нефть хардаачыларының негелдези ол илеткелде тодаргай бижиттинген болган.

Агрессиянның болгаш дайынның ол калчаа-дерзин доктриназы боттаныышкында деп чүвени ам бүгү делегей көрүп турар.

Вашингтонга кылдынган албан өзузунуң медеглелдери болза, Ливан-америк шериглериниң халдаашкыны — Араб Чөөн чүктүң улустарынга удур колониалдыг дайынче чүгле баштайгы базым-дыр дээрзинге чигзиниишкиннерни болдурбайн турар. Даштыкы парлалганың айтып турарын өзугаар алырга, дараазындагы базым болза, Иракты иштики херектерин АКШ-тың болгаш Англияның шериг талазы-биле холгаарлаар деп бодап турары болур.

Империализмге болгаш ооң реаксылыг авантюразынга удур, адачуртун камгалаарынче көдүрүп үнген ирак улус июль 14-те монархияны дүжүрген болгаш Ирак республиканы чарлаанны билдингир болгай. Республиканың чазаа Каттышкан Нациялар Организациязының принциптеринге болгаш Бандунг конференциязының төөгүлүг шиитпирлеринге бодунуң хандыкшылдыының дугайын медеглеп, агрессчи Багдад керээзинден адырлып үнген, ирак-иордан федерация дижир чүведен адырлып үнгениниң дугайын медеглээн болгаш Каттышкан Араб Республиканы хүлээп көрген.

Империализмниң болгаш реакцияның күштерин ажып үнген ирак улустуң тиилелгезинге, Ирак республиканы чарлаанынга бүгү араб күрүнелер, бүгү чурттарның тайбыңга ынакшылдыг хөй-ниитизи байыр чедирип турар.

Улустарның бот баш миннип шиитпирлеттинер эргезин өскерилге чок удуртулга болдурбушаан база Иракты улузунуң чөптүг национал күзел-чүткүлдерин ханы хүндүлеп көрбүшаан, Совет Эвилели Ирак республиканың чазаан бодунуң албан өзузу-биле хүлээп көргениниң дугайын медеглээн.

«Ирак республиканың тургустунганы бүгү-ниити тайбыңны улам ыңай быжыглаарынга болгаш ССРЭ-ниң база Иракты аразында найыралдыг харылзааларны хөгжүдеринге идиг бээр дээрзинге Совет чазак идеген тур» деп Ирак республиканың премьер-министри Абдель Керим Касемге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущевтүң чоруткан чагаазында чугаалаан.

Кыдат улус Республика болгаш өске-даа чурттар Ирак республиканы албанның өзузу-биле хүлээп көргеннер.

Иракта-даа болуушкуннар, Ливанда-даа болуушкуннар—ирак болгаш ливан улустарның иштики херээ-дир деп чүве кижи бүрүзүнге билдингир. Ол болуушкуннарга холгаарлаар, ол чурттарның улустарынга боттарының тура-соруун дегээр эргени кымга-даа бербээн.

АКШ-тың империалистериниң үүлгедиглери бүгү делегейде тайбыңга болгаш айыыл чок чорукка улуг кыжаныышкынны тургузуп турар. Америк шериглериниң Ливанче калчаалыг шургуп кириишкининиң дугайында медээни тайбыңга ынакшылдыг бүгү улустар ынчангаш харын кончуг көөр хөөн чок чорук-биле утказаны өл. Кыдат Улус Республиканың болгаш социалистиг бүгү чурттарның улустары, Индияның, Индонезияның, Бирманың болгаш Азияның өске-даа күрүнелериниң улустары, Барыын Европаның болгаш Латин Американың улустары ол агрессчи үүлгедигни бир эп-сеткилдиг буруу шаап турар. Боттарының хамаарышпас чоруунга болгаш бот эргезинге каржы кыжаныышкынны АКШ-тың үүлгедиглериниңден көрүп турар бүгү араб улустарның чүректерин киленнээшкин болгаш көөр хөөн чок чорук долуп келген.

Чепсегленишкиннерни дүжүрер болгаш улустар аразынга кады ажылдажылга дээш Бүгү делегейниң июль 16-да Стокгольмда ажыттынган конференциязынга 70 ажыг чурттарның ук конгрессте киржип турар төлөлекчилери Араб Чөөн чүктүң улустарынга удур агрессияны саат чок соксадырын империалистиг күрүнелерден негеп турар резолюцияны бир эп-сеткилдиг хүлээп алган.

Араб чурттарның иштики херектеринге чепсектиг холгаарлаашкынын соксадырын болгаш Ливандан бодунуң шериглерин саат чок үндүре бээрин АКШ-тың чазаандан Совет чазак негеп турар. Бодунуң кызыгаарларынче чоок чыдар районга кыжаныышкынны тургузуп турар болуушкуннарны Совет Эвилели сагыш амыр көрүп шыдавазын Совет чазак медеглеп турар болгаш тайбыңны база айыыл чок чорукту камгалаарының эрге-ажыктарынга чагырткан эргежок чугула хемчеглерни алыр эргени бодунга артырып турар.

Совет чазактың медеглелин бүгү совет улус изии-биле деткип:

— Ливандан холуңар ырадыңар!

— Иракта холуңар ырадыңар!

— Боттарының хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун камгалап турар бүгү-ле араб чурттардан холуңар ырадыңар!—деп АКШ-тың империалистериниңден киленнээшкинниг негеп турар бүгү чурттарның миллион-миллион кижилериниң удурланыышкынынга бодунуң үнүн кадып турар.

(«Правданың» июль 16-да мурнуку үүлү).

СЭКП Кызыл хоорай комитединде

Кышка белеткелче кичээнгей салыр

Кызыл хоорайның чамдык ажылагый, бүдүрүлге болгаш транспорт организацияларының кышка белеткели дыка четпес болуп турары СЭКП хооркомунуң июль 17-де болган бюрозунга илерээн. Алгы заводу бүдүрүлге цехтериниң септелгезин амга чедир эгелевээн, одалга системазы, дерилгелер кылдынмаан, ол септелгелерге хереглээр материал безин белеткеп албаан. Ол ышкаш чурттарга бажыңнарын септээр, бүдүрүлгеге болгаш ажылдакчыларга оттулар үүл белеткээр айтырыг база хожудап турар.

Мебельная фабриканың кол корпузунун тудуу кончуг оожум темпиде чоруп турар. Көрдүнген 564 муң рубльден мынчага чедир чүгле 238 муң ажыглаттынган. Ооң кол чылдааны удуртулганың кошкаанда. График тургустунмаан, ажылчыннар доктаамал эвес, тудуг материалы чедишпес, күш-ажылдың организастыы багай.

Бажың херекселдери кылырынга дилиг материалдар курламыры фабрикада дыка багай тургустунган. Ол ышкаш чылда хереглээр 450 тонна оттулар үүлдеп чүгле 100 тоннаны белеткеп алган. Ажылчыннар чурттаар беш бажыңнарның печкалары үрелик хевээр, негеттинер өске-даа септелгелер кылдынмаан.

СЭКП хооркомунун бюрозунга Кызылдың ийиги чүк автотранспорт организациязының кышка белеткелин база чугаалашкан. Автомашиналар амдыгаа чедир таарымчалыг гараж-биле хандыртынмаан. Гаражтың иштин четче чылыдып шыдавас одалга системазын алгыдар, эжиин, соңгаларын болгаш ханаларын база чазанылга мастерскаязын септээр ужурлуг, а ол ажылдар амдыгаа чедир эгелевээн.

Алгы заводунун, мебельная фабриканың болгаш ийиги чүк АТК-ның удуртукчулары, ында партия, профөвилел организациялары илерээн четпестерни дарый чайладырынга боттуг хемчеглерни алырын СЭКП хооркомунун бюрозу чугулалап айыткан.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинде болгаш ВЦСПС-те

Москва, Кремль.
1958 чылдың июль 16.

«Үлетпүр бүдүрүлгеге, тудугга, совхозка, МТС-ке болгаш СТС-ке үргүлчүнүң ажылдаар бүдүрүлге чөвүлел хуралының дугайында дүрүмнү бадылаар дугайында» доктаалды ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели болгаш Профессионалдар өвилелдериниң Төп Бүгү-өвилел Чөвүлели хүлээп алган.

Үргүлчүнүң ажылдаар бүдүрүлге чөвүлел хуралы болза, бүдүрүлгени эргелеп башкарарынга ажылчыннарны болгаш албан-хаакчыларны калбаа-биле кириштиреринин кол хевирлериниң бирээзи болуп, бодунуң ажылын күрүне планнарын долдур бүрүн ажыглаарының, бедик бүдүрүлгениң иштики курлавырларын болгаш ажыр күүседириниң, бүдүрүкчүлүг күш-ажылдың байдалдарын тургузарының, бүдүрүлгени болгаш тудугну эргелеп башкарар чоруктун методтарын сайзырааңгайжыдарының сорулгаларынга чагыртқан турар ужурлуг деп чаа дүрүмде онзалап демдеглээн.

Дүрүмнүң «Бүдүрүлге чөвүлел хуралын организастаары» деп бирги кезээнде тодаргайлап айытканы болза, үргүлчүнүң ажылдаар бүдүрүлге чөвүлел хуралын чүс болгаш оон хөй кижи ажылдап турар бүдүрүлгелерге, тудугларга болгаш цехтерге тургузар. Ооң кежигүннериниң составынга ажылчыннар болгаш албан-хаакчылар, профөвилел организацияларының болгаш администрация черлериниң, партия болгаш комсомол организацияларының, эртем-техниктиг ниитилелдериниң, чогаадыкчылар база чаартыкчылар ниитилелиниң төлөлекчилери кирер. Оларны цехтериниң, салбырларының ажылчыннарының, албан-хаакчыларының ниити хуралдары, хөй-ниитиниң хамаарышкан организациялары соңгуур. Бүдүрүлге чөвүлел хуралы 5—15 кижи составтыг президиумну соңгуур.

Бүдүрүлге чөвүлел хуралының ужур-утказының болгаш эргелериниң дугайын дүрүмүң ийиги кезээнде айыткан. Бүдүрүлге чөвүлел хуралының алыс сорулгазы болза, бүдүрүлге, тудуг черлериниң чедиишкинниг ажыл-чорудулгазын хандырары, социалистиг чарышты калбартырары, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бүгү тала-биле бедидери, чаартыкчыларның болгаш мурнакчыларның дуржулгазын нептередири болгаш оон-даа өске.

Бүдүрүлге чөвүлел хуралының кежигүннери болза, чөвүлел хуралдың шиитпирлерин ажылчыннарга, албан-хаакчыларга тайылбырлап таныштырарынга идепкейлиг киржир, ол шиитпирлерниң күүселдезинин мурнакчы организакчылары болур ужурлуг. А бүдүрүлге болгаш тудуг черлериниң администрациязы болза, бүдүрүлге чөвүлел хуралының чедиишкинниг ажылдаарынга бүгү таланың деткимчезин көргүзер, бүдүрүлгенин, тудугнун, цехтернин; а ол ышкаш тус-тус ажылдакчыларның ажыл-чорудулгазында четпестерни чөвүлел хуралдың илереткенин өзугаар чайладыр хүлээлгелиг.

Бүдүрүлге чөвүлел хуралының ажылдаар чурумун дүрүмүң сөөлгү кезээнде айыткан.

Республикаларның, крайларның болгаш областларның совет, профөвилел болгаш ажыл-агый органнары тус черниң байдалдарындан болгаш бүдүрүлгениң онзагай чүүлдериниңден хамаарыштыр амгы дүрүмге чамдык өскерилгелерни ВЦСПС-биле чөпшээрелин өзугаар киирип болур дээрзин дүрүмде айтып турар.

(СЭТА).

ССРЭ-ниң Агаар Флодунуң Хүнүнге алдар кылдыр

Июль 20—ССРЭ-ниң Агаар Флодунуң Хүнү. Совет улус болгаш оон Чепсектиг Күштери чаңчыл болган байырлалын калбаа-биле демдеглеп турар. «Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы—Шериг-Агаар күштериниң удуртукчузу болгаш организакчызы», «ССРЭ—ужар чүүлдүң төрээн чурту», «Совет Эвилели — ужар-чүүлдүң улуг чурту», «Комсомол—ССРЭ-ниң Шериг-Агаар Флодунга дузалажып турар» болгаш өске-даа темаларга илеткелдерни, беседаларны хоорайларда, суурларда болгаш шериг кезектеринде организастап чорудуп турар.

ССРЭ-ниң Агаар Флодунуң Хүнүнге алдар кылдыр Москваның ДОСААФ эге организацияларында фотоделгелгелерни организастаан. Ада-чурт ужар-чүүлүнүң алдарлыг төөгүзүнүң, хамааты дайынның болгаш Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында совет дайынчыларның өлүм чок маадырлыг чоруктарының, спортсмен ужудукчуларының шылгарангай чедиишкиннериниң дугайын ук фотоделгелгелер чугаалап турар.

Байырлалга утказыштур ном делгелгелерин клубтарда, библиотекаларда, Культура бажыңнарында болгаш ордуларында ажыткылаан. Шак ындыг ном делгелгезин Совет Армияның М. В. Фрунзе аттыг Төп Бажыңының библиотеказында калбаа-биле организастаан.

Совет Армияның Төп музейинге бо хүннерде өң хөй кижилер кээп турар. Эрткен дайынның чылдарында совет ужудукчуларның алдарлыг херектерин тодаргай көргүскен экспонаттар-биле Москваның чурттакчылары, найыслал гарнизонунуң дайынчылары ында таныжып турарлар. Дайын сөөлүндеги чылдарда шериг болгаш хамааты ужар-чүүлүнүң ужудукчуларының чедип алган чедиишкиннериниң дугайын тус-тус стендилер база көргүзүп турар.

Июль 20-де Москвада Тушино аэродромунга ужар-чүүлдүң чаңчыл болган улуг байырлалы болур, аңаа спортсменнер — армияга, авиацияга болгаш флотка дузалазарының эки-тура ниитилелиниң ужудукчулары, планеристери, парашютистери боттарының өзүп турар мергежилин көргүзерлер. Ужар-чүүл байырлалынга Болгарияның, Венгрияның, Польшаның, Румынияның болгаш Чехословакияның спортсменнери база киржирлер.

(СЭТА).

БЕДИК ДҮЖҮТ ДЭЭШ

★ ★ ★

„Мурнакчы“ колхозта

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» көдээ ажыл-агый артелиниң ховуларында тараа культуралары бир дески үнүп, чамдык участоктарда тараалар 50—80 сантиметр чедир бедип, баш тырттып эгелээн.

Кол культуралар — кызыл-тасты, арбайны, кукурузаны суггарып ажаары-биле колхоз баштаар чери 40 кижи составтыг суггатчыларны часкы хову ажылдары доостуру билек тускайлап тургускан турган. Суггатчылар 700 ажыг гектар тараларны суггарган.

Суггатчыларның иштинден Доржу, Очур-оол, Ончунмаа, Саны-Маадыр, Көк-оол олар 50-ден 61 гектар чедир тараларны түс-түс суггартылаан.

Тарааның чайгы ажаалгазында колхозчуларның шудургу күш-ажылы болза тараа культураларындан бедик дүжүт алырының үндезини болур.

Ажаап алыышкынга белеткел

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозунуң тараажылары комбайннар, тракторлар, автомашиналар, тергелиг аттар эртер 6 кезек кежиглерни көвүрүглээн, Улуг-Ховунуң шаңында бир чаа сарайны тутқан.

Колхозчулар база бир сарайны долгандыр херимнээн, дарган эш Кошкар-оол 20 тергелерни, тараа сөөрттүр ынча санныг харжактарны удавас септеп доозар. Колхозчу Шожаа 45 хүүректерни кылып дооскан.

МАЛГА ХӨЙ ЧЕМНИ БЕЛЕТКЭЭР

★ ★ ★

Август бирээде доозар дээш

Каа-Хем районнуң «Бурунгаар» көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери малга чем белеткелинче июнь 30-де киргеннер. Сиген кезилдезинде ийи бригада сиген белеткээр планны август 1-де бүрүн доозар дээш аразында социалистиг чарышты салган.

Сиген шөлүнде Сарыг-Сеп МТС-тиң сиген кезер кожуг машиналарлыг «Беларусь» деп ийи тракторлары, сиген бөлеринде бир трактор, аттың сиген кезер үш машиназы болгаш хол кадыырлыг 35 кижи ажылдап турар. Эш Амыянга удуртқан сиген бригадазы Хайырлыг деп черде 1400 центнер сигенни сараттаан. Эрткен воскресеньеде Кызылдың бажың эдилели чазаар фабриказындан келген 20 кижи болгаш колхоз суурунуң чурттакчылары шеф ажылын организастааш, өлөөн хөй сигенни бөлүп сараттааннар.

Трактористер Б. Аракчаа, Д. Дудупей, машинистер А. Ложанмай, И. Абрамов олар хүнде нормазын 200—250 хуу чедир күүседип, сиген белеткелиниң мурнакчылары болуп турарлар. Сиген сараттакчыларында А. Бадарчы, Д. Арагачы болгаш оон-даа өскелер улуг күжениишкиннит ажылдап, ажыл нормазын 130—200 хуу күүседип турарлар. Хайырлыг шөлүнде сараат сигеннер хүн бүрү көвүдеп турар.

Партия организациязының хову турлаанга быжыглаан беш агитаторлары СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң материалдарын болгаш өске-даа чүүлдерни сигенчилерге тайылбырлап, беседаларны чорудуп турар.

Сиген кезилдези калбарып турар

Бии-Хем районнуң көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери малга быжыт чем-суурну белеткээр дээш социалистиг чарыштың бедиткен хүлээлгелерин алган. Районнуң колхозтары болгаш «Өөк» совхоз ол хүлээлгени бо чылын күүседип шыдаар. Бүгү-ле черлерде: кургаг ховуларда, шынааларда, арга-ыяштар аразында, даглар арнында, хая-даштар аразында өөтсиген хөлбең ногаан кылдыр үнген.

Районнуң бүгү колхозтары болгаш «Өөк» совхоз июль 10-дан эгелеп сиген ажаап алыышкынынга болгаш силос салыышкынынга массалыг эгелеп кирген. Июль 15-те медээ-биле алырга ниитизи-биле бүгү районда 1175 гектар шөлдүң сигенин кескен болгаш 720 тонна сигенин бөлүп сараттаан, 400 тонна силосту шыгжап алган.

Сиген ажаап алыышкыны болгаш силос салыышкыны «Кызыл тараачын», «Тиилелге», Ленин аттыг колхозтарда дүрген темп-биле чоруп турар. «Кызыл тараачын» колхоз беш хонуктарының дургузуунда 360 гектар черниң сигенин кескен болгаш 450 тонна, сигенни бөлүп сараттаан.

«Тиилелге» колхозта сиген ажаап алыышкыны болгаш силос белеткели калбак фронту-биле чоруп турар. Бегирээ, Межил, Баян-Хем, Ток участоктарында аът-биле сиген кестирер 8 машиналар, 3 тракторлар, сиген бөлер өлөөн хөй аът тырбаштары үзүктел чок ажылдап турар. Эрткен хүннерниң иштинде колхоз 190 гектар черниң сигенин кескен болгаш 150 тонна сигенни бөлүп сараттаан. Сиген ажаап алыышкыны-биле кады силос салыышкыны чоруп турар, ам 200 тонна силосту шыгжап алган. Тракторист эш Маковкин «ДТ-14» трактор-биле хүнде 7 гектар черниң сигенин кестирер нормалыг турган 12—13 гектарны кестирип турар.

Ленин аттыг колхоз 400 гектар черниң сигенин кестирген болгаш 150 тонна сигенни сараттаан алган. «Өөк» совхозта сиген кезилдези эки чоруп турар болза-даа, бөлүп сараттаар ажыл хожудап турар деп чүвени демдеглээр херек. Июль 15-ке чедир совхоз чүгле 50 тонна сиген бөлүп алган. Түннүг участогунда сигенчилер чаашкынныг дээш чаңгыс-даа сараат тургуспаан.

СҮТ БЕЛЕТКЕЛИНИҢ ПЛАНЫН КҮҮСЕТКЕН

САРЫГ-СЕП. (Телефон-биле). Каа-Хем районнуң «Октябрь 14 чылы» колхозу (даргазы эш Ломаев) 1958 чылда күрүнеге планын июль 15-те күүсеткен.

Ам 60 муң литр сүттү күрүнеге пландан ажыр белеткээр деп планнаан. Бо чаа салдынган сорулганы Мергенде сүт-бараан фермазының коллективи танышкаш, изии-биле деткип, сүт бүдүрерин улам көвүдедириниң хемчеглерин алырын хүлээнгеннер.

Шээр мал ажылынга бир чугула хемчег

Шээр малдың чайгы чуулдазы болза чамдык аарыглардан, ылаңгыя кодурдан, маагыдан шээр малды аартпас болгаш өкиртир, хойнуң дүгүнүн өзүлдезинге болгаш семиртилгезинге чугула ужур-дузалыг болур. Ол болза шээр малды кыштан хүр ажырарының, дүкеүр продуктулуун бедидериниң база бир чугула магадылалы болур.

Шээр малдың чайгы чуулдазының ужур-дузазын мынчаар үнелеп билгеш, Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң баштаар чери, ында мал ажылының тускай эртемниглери бо ажылды организастыг чорудуп турар. Колхозта мал эмчилери К. Дамдын, В. Дамба, зоотехник Горбяков оларның эки башкарып чорутканы-биле колхозтуң 8000 баш хой, өшкүзүн ийи удаа, колхозчуларның хуузунда 540 баш хой, өшкүзүн бир удаа чуттан. Ам колхозтуң шээр малының үшкү чуулдазын эгелээн.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

ДАДЫВЫР ХАВЫРЫЛДАЗЫН АЛА-ЧАЯГААРЛААШКЫНГА ТУРГУЗУП БОЛБАС

Партияның болгаш ооц организацияларының акыа хөреңгизи болза, кежигүннер дадывырындан тургустунар деп, СЭКП Уставында бижиттинген. Партияның кежигүн дадывырын партия эге организациялары ай санында дараазында айның 10-нун бетинде ажаалга кассаларынга дужаарган турар болгаш ол дугайында отчёттарын СЭКП хоорком-нарынга, райкомнарынга киргген турар ужурлуг. Ынчаарга коммунист бүрүзү ай төнери билек-ле партияның кежигүн дадывырын Уставта доктаатталган хемчеелдер ёзугаар (тыпкан ажыындан хуу-биле) эге организациялар секретарларынга боттары кээп чогуур үеэнде төлөөр ужурлуг.

Ол бүгү кол негелдеер Чаа-Хөл районнуң партия эге организацияларында сагыттынмайн турар. Бо дугайында чамдык чижектерден көрөөлиңер.

Ленин аттыг колхозтуң партия эге организациязы (секретары эш Шактар) партияның кежигүннериниң болгаш кандидаттарының ай санында кежигүн дадывырының хавырылдазын саададып турар. Бо чылдың январьда ында коммунистериң чүгле 76 хуузу, а февраль, март, апрель айларда 62-ле хуузу кежигүн дадывырын хавырткан. Апрельде Чаа-Хөл МТС-те партия кежигүннериниң чүгле 30 хуузунуң кежигүн дадывыры хавырттынган. «Бурунгаар» колхозтуң партия организациязында байдал оон база-ла дээредевейн турар.

Партия дадывырын шын эвес түңге хавырыш ап турар парторганизациялар база бар. Ленин аттыг колхозтуң партия организациязы магазин таңнылы эш Шири-Дарманың кежигүн дадывырын ай санында 1 рубль 50 копеек түңге хавырар турган, а 2 рубль 80 копеекке хавырын турган. МТС-те коммунистерден эштер Стихарев, Токарев, Агальцев олар ай санында тыпкан ажыындан ыракта-ла биче түңүн хуузун партия дадывырынга төлөп турганы илерээн.

Чамдык парторганизацияларның секретарылары хавырттынган партия дадывырының чогуур түңүн ажаалга кассаларынга четче дужаавайн, а чамдыкта дыка хожудан киирин турарлар. Ленин аттыг колхозтуң партия организациязының секретары эш Шактар эрткен чылдың сентябрьде болгаш октябрьда хавырттынган партия дадывырын ол чылын дужаавaан болган, а бо чылдың январь, февраль айларда 237 рубль 60 копеекти хавыргаш, чүгле 122 рубль 50 копеекти дужаган. Бо чылдың баштайгы дөрт айларында партия дадывырын ажаалга кассазынга 2-ле катап дужаган, 239 рубльди июнь айда кээп дужаган.

Райпода, Ленин аттыг, «Найырал» колхозтарда, МТС-те парторганизациялар секретарылары эштер Иконников, Шактар, Дойнур, Лопсан олар май айда партия дадывырының хавырылдазының болгаш дужаалдазының дугайында райкомга киирер отчёттарын саадатканнар. Оон уламы-биле райком СЭКП обкомунга киирер отчётту база-ла озалдаткан.

Партия дадывырын 3—4 айлар дургузунда хавыртпайн турар коммунистерге кандыг-даа хемчег көргүспейн турар парторганизациялар база бар. Оон чижээнге Ленин аттыг болгаш «Найырал» колхозтарның партия организациялары хамааржыр.

Партия дадывырының хавырылдазын чорударының шыңгыы корум-чурумун сагыыр дээш шиитпирлиг хемчеглерни алыры СЭКП-ниң Чаа-Хөл райкомундан, оон оргкилдизинден негеттинип турар.

Х. КУНГАА,
СЭКП райкомунуң ревизия комиссиязының даргазы.

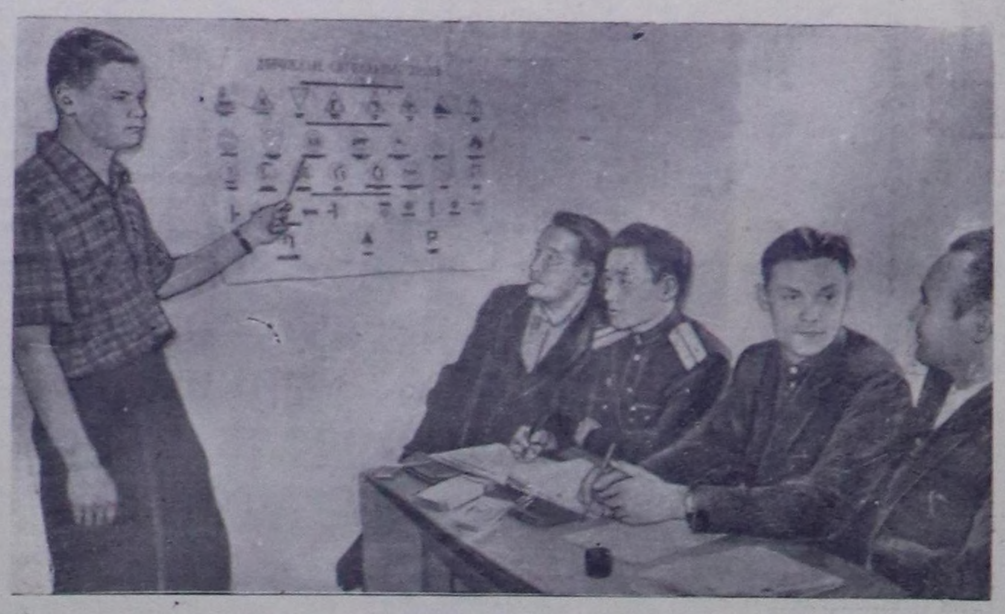

Кызылдың № 7 школазының онгу классчылары өредилгези-биле кады чолаачы мергежилди шиңгээдип алганнар. Ук болгумну башкы А. Иконников удуртуп турган. Типографияның чолаачызы Потылицын өөренникчилерни машинаны чорударынга өөреткен.

Чоокта чаа бөлгүмнүң киржикчилери үшкү классның чолаачызы эргени алыр дээш шылгалда тутканнар. Он ийи кижи экзамен дужаарган. В. Касинцев, Т. Байкалов, Г. Белогов олар автомашинаны эки билирин көргүскен.

Чурукта: В. Яковлевтиң экзамен дужаап турары.
Фото С. Феоктистовтуу.

Районда мурнакчы көдээ Совет

Өвүр районнуң Солчур көдээ Соведи (даргазы эш Сазыг) бо чылдың ийиги кварталының социалистиг чарыжының түңнелинде районнуң иштинге эки көргүзүглерни чедип алган.

Совет бодунуң күүскомунуң хуралдарын 8 удаа чыылдыргаш, колхоз бүдүрүлгезиниң тус-тус адырларының, Советтиң девискээринде школа, эмнелге болгаш культурачырыдыышкын албан черлериниң ажылдарының дугайында 9 айтырыгларны шиитпирлээн. Советтиң депутаттарының хөй нуруузу соңгулда округтарының аайы-биле соңгукчуларга отчеттарын кылып берип турар.

Көдээ Советтиң күүскому хамаатыларның киирген 13 хомудалдарын болгаш билдириишкиннерин чогуур үеэнде харылап берген. Ажылчы чоннарның хуралдарын 7 удаа чыылдыргаш, партияның болгаш чазактың доктаалдарын, район болгаш көдээ Советтерниң үндүрген шиитпирлерин оларга таныштыргылаан база ол шиитпирни амыдралга боттандырарынче чоннуң күжүн сырый организастаан турар.

Советтиң девискээринде «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артели бо чылдың баштайгы чартының түңнелинде районнуң өске колхозтарындан дээре көргүзүглерни чедип алган. Колхоз хой өстүреринiң чартык чыл планын 113 хуу, өшкүнүүн — 123 хуу, мыйыстыг бода малдыын—109 хуу, чылгыныын — 100,3 хуу күүсеткен. Колхозта бүгү хойнуң 30 хуузунуң уксаазы эжиттинген.

Чаш малды камгалап алырының талазы-биле кадарчылар эки көргүзүглерни чедип алган. Ниитизиби-биле бо чылын төрээн 5180 ажыг баш малдарның чаш төлү бүрүн камгалап алдынган. Часкы дүк кыргылдазы база-ла чедиишкиниг чоруттунган. Хойжулар Анай-оол, Дагба олар боттарының коданында хой бүрүзүнден 2,5—2,6 кг дүктү алырын хандырганнар. Бүрүнеге эт садарының чыл планын колхоз чартык чылда 215 хуу, суттүүн—128 хуу, дүктүүн — 105,6 хуу күүсеткен.

СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң доктаалын таныжып көргеш, «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары бо чылын күрүнеге 69 тонна сүттү, 20 тонна эттти, 2 тонна дүктү пландан ажыр садарын бир эп-сеткилдиг шиитпирлээннер.

Солчур көдээ Совет суур чаагайжыдылгазының хөрөөнге улуг кичээнгейни салып турар. Колхозчу тудугжулар бо чылын 25 чурттаалга бажыңнары, 8 улуг кажааларны тудар планныг тургаш, чартык чылдың дургузунда 24 бажыңнарның тудуун дооскан, 8 бажыңнарның тудуун доозар чоокшулаан болгаш 11 чаа кажааларны тудуп доосканнар. Тудуг ажылында эштер Шыдар-Белек, Чыпсын, К. Доржу ышкаш мурнакчы бызаңчыларның саны көвүдээн. Суурнуң чаагайжыдылгазында улуг ажыл чоруттунган. Оон кудумчуларында бо чылын олурткулаан 1060 ажыг дөс янзы-бүрү ыаштар амгы үеде дески үнүп турар. Суурда ийи сад сесерликтерни база тургускулаан.

Солчур чеди чыл школазын чаа өредилге чылынга белеткээр талазы-биле көдээ Совет багай эвес ажылдаан. Эштер Н. Доржу, Бал-Доржу олар баштаан 13 кижи составтыг септекчилер школаның колкол септелгезин дооскан болгаш бүгү септелге ажылын чоокку хүннер иштинде бүрүн доозар дээш шиитпирлиг ажылдап турарлар. 920 кубометр одаар ыяш школаның чанында шагда-ла дужуртунген.

Культура-массалыг ажылдарны удуртур талазы-биле ажылды Совет сөөлгү үеде элээн экижидип келген. Суурнуң чурттакчы чоннуң культура-амыдыралдыг деннелаа улам-на бедип, чурттаалгазы чаагайжыш турар. Ажылчы чоннар ниитизи-биле 330 ажыг кезек область болгаш төп солуннарны болгаш сеткүүлдерни чагыдып алган, олар радио дамчыштыр солун кедээлерни, концерттерни хүн бүрү дыңнап турарлар. Колхозтуң суурунда организастаан библиотеканың номчукчулары 200 кижи чедир өскен.

Солчур көдээ Советте кино механиги эш Бегзи чонга кино-чурук көргүзериниң чартык чыл планын 125 хуу күүсеткен.

Көдээ Совет чурттакчыларның ортузунга бижик өөредилгезин база организастап келген. Амгы үеде ында бижик өөренириниң ийи бөлгүмнери доктаамал ажылдап турар болгаш 30 ажыг кижини бижикке эки өөреткен.

Советтиң суурунда эмнелге пунктузу (эргелекчизи эш Парчин) янзы-бүрү аарыгларга удур демиселди күштелдирип, чоннуң ортузунга санитар-чыдыышкын ажылын калбартып, фермаларның арыг-шеверин үргүлчү хайгаарап келген.

Районнуң көдээ Советтериниң социалистиг чарыжының ийити кварталда түңнелин ёзугаар эки көргүзүглерни чедип алганы дээш районнуң көдээ Советтериниң аразында шилчип чоруур Кызыл тукту Дус-Даг көдээ Совединден алган, Солчур көдээ Совета тыпсырын СЭКП Өвүр райкомунуң бюрозу болгаш райкүүском шиитпирлээн.

Д. ШАГДЫР,
Өвүр райкүүскомунуң секретары.

Чер кырынга силостаашкын

Мал чемнериниң силостаашкынының ниити билдингир аргалары улуг чарыгдалдарны үндүрүп турар. Ол чарыгдалдар траншеяларны азы онгарларны казарынга, башняларны болгаш чартык башняларны тударынга, оларны чыл бүрүде септээринге кирип турар. Чер адаанда туткан, силос шыгжаан черлерни ажыткан азы силос-биле мал чемгерген үеде анаа база-ла алаан чарыгдал үнер. Бо бүгү болза, ажылагыйга хөй чарыгдал таварыштырып, оон ылаңгыя мал ажылындан кирер орулгазын эвээжедип турар.

Чүрттүң колхозтары болгаш совхозтары сөөлгү чылдарда чер кырынга азы чартык траншеяларга силостаашкынны кылып турар апарган. Ону ынчаар кылырга чарыгдалдар 3—4 катап эвээжээр, а силостуң шынары анаа ёзулуг кылган силостан тудавас. Бо талазы-биле бистиң области биче дужулга база бар. Чижээ, Каа-Хем районнуң «Тиилелге», Таңды районнуң Сталин аттыг колхозтары болгаш көдээ ажыл-агыйның дужулга станциязы силостуң чамдыызын үстүнде чугаалааны ышкаш белеткеп турар апарган. Зоналар болгаш дужулганың байдалдары аңгы-аңгы болза-даа, үстүнде айыттынган ажыл-агыйларда ынчаар кылдынган силостуң шынары эки болуп турар.

Сөөлгү ийи чыыларда дужулга станциязы траншеяларга, чартык траншеяларга болгаш чер кырынга силостаашкынны чоруткан. Ферма чанынга дески, арай бедик, узуну 10 метр, калбаа 5 метр хемчеелдиг черниң довураан ырадыр ап октапкаш, анаа черлик өзүт-сигенни хөөндектевейн силостаан. Шөлге сигенни оваалааш, трактор-биле тырый бастырар. Курганнаан сигенни суг-биле өттүргеш дузаан, шык сигенни салгаш, өттүрүүшкүн чокка, ынчалзадаа дузавышаан силостаан.

Дужулга станциязының ажылдакчылары сигенни черден тура 2,5 метр чедир бедидир оваалааш, хопугур шиитик кылдыр кылган соонда суг-биле өттүргеш, оон кырын 35—40 сантиметр кылын кылдыр довурак-биле хөмген, оон ыңай кандыг-даа хөмүүшкүн кылбаан. Ол силосту декабрьда ажыдарга, траншеяларга шыгжаан силос ышкаш шак ындыг шынарлыг болган. Силос салыр, ажаар болгаш оон-биле мал чемгерери дээн ышкаш ол бүгү ажылдарны ферманың малчыннары күүседип турар. Мындыг силостаашкынның четпес талазы болза, силостуң үстүкү кезиин болгаш ийлерин довурак-биле хирлендирип турары болур.

Дужулга станциязында 1957 чылда чер кырынга ийи оваа, үш кезек черлерде чартык траншеяларга силос салдынган. Оваалаттынган силостуң хемчээли 40 тонна, чартык траншеяларда силос — 100 тонна болган. Чартык бир траншея черлик сигеннер-биле, ийи траншея хөөндектээн кукуруза-биле долдунган турган. Силостаттынган массаның кезии 1 тонна сигенге 2—3 кг дус онаштыр дузаттынган, оон сөөлүнде ону куштуг өттүрген болгаш трактор-биле тырый бастырган. Оон өске кезиин өттүрбээн болзадаа, дузаш база-ла трактор-биле тырый бастырган. Өзүт-сигенни 2,5—3 метр бедик хопугур кылдыр таарыштыр кылган үеде база катыштырып бастырган, бөдүн өзүт-сиген-биле кырын базырбышаан, суг-биле өттүрген болгаш довурак-биле хөмген турган. Довурак-биле хөмүүшкүннүң кылыны 35—50 сантиметр болур. Янзы-бүрү хуусааларда силосту ажыдарга шынары эки болган.

Бир хүнде 40 тонна силосту салып турган. Ону кылганының чарыгдалы бир тонна силоска 5 рубль, а траншеяга силостаашкынның 1 тонназынга 14 рубль онаашкан. Бо чылын станция чарыгдалдарны эвээжедир база оон-биле чергелештир силостуң шынарын бедидер дээш ону саван-биле базырып салырынга белеткеп турар. Ынчалдыр кылдынган силос-биле ол-ла черинге малды чемгерер. Оон ужурунда оңгаржыгаштарны, траншеяларның бир кезээнге улуг эвес саваң сарааттарны тургузар, а силосту ажыдар мурнунда адаанга решеткаларны салыр.

Силосту каяа-даа (ферма, түр турлаг, бүгү сезоннуг одарлар чанынга, хөрзүнүүн адаа кадыг-даа черлерге хамаан чокка) салыр.

А. ЛЫСЕНКОВ,
көдээ ажыл-агый эртемнериниң кандидады, дужулга станциязының улуг эртем ажылдакчызы.

КОЛХОЗЧУЛАРНЫ БҮРҮН ХААРА ТУТПААН

Коллективтиг ажыл-агыйны бүгү талазы-биле хөгжүдери оон кежигүннериниң бир демниг күш-ажылындан хамааржыр. Ындыг турбуже Бай-Тайга районнуң «Тиилелге» колхозунуң кежигүннериниң элээн хөй хуузу мооц мурнунда чылдарда күш-хүннериниң доктааткан минимумун чедир күүсетпейн келгенин отчеттуг хуралдарга чугаалажып турган.

Бо чылдың июль 7-де колхозчуларның ниити хуралынга чылдың бирги чартыының ажыл түңнелдерин чугаалашкан. Колхозчуларны ниитиниң ажылынга бүрүн хаара тутпас чанчыл ам-даа уламчылавышаны аңаа көзүлген. Колхозчуларның чүгле 48 хуузу күш-хүннериниң доктааткан минимумун күүсеткен, а 116 кижи күш-хүннериниң минимумун күүсетпээн болгаш 96 кижи шуут ажылдаваан болган.

Колхозтуң ажыл-агыйының чамдык адырларында хожудаашкыннар аңаа таварылга эвес. Колхозчуларның барык деңкезии долу күш-биле ажылдавайн азы чамдыызы ажылга шуут киришпейн турда, планныг ажылдар канчап чедиишкиниг күүсеттинерил дээрзи билдингир. Колхозта тудуг ажылы бо чылын дүвүрээзиниг байдалда. 50 чүрттаалга бажыңы тудар тургаш, ам чүгле 5 бажың туткан. Мал кажааларындан, бүдүрүлге болгаш культура тудугларындан чаңгыс-даа тудуг белен болбаан. Колхозта ам-даа 38 өрегелер бажың-биле хандыртынмаан. Тудуг ыяжын сөөрттүп албааны тудуг ажылында хөжудаашкынның бир улуг чылдагааны ол. Колхозтуң бо чылын 48 тонна чугай белеткээр дээн планы ам чүгле саазын кырында арткан — чаңгыс-даа тонна белеткеттинмээн.

Малдың баш санын өстүрериниң планы күүсеттинмейн турар. Чыл эгезинден бээр улуг, биче 500 ажыг баш мал хорамчага таварышкан. Мал ажылының учет, отчеду будулчак байдалда хевээр. Хой чуулдазын озалдатканының түңнелинде коданнарның хөй кезии чайлаг одарларынче үнмээн. Сүт саалдазының планы чүгле 41 хуу күүсеттинген.

Тараанның чайгы ажаалгазынче агроном эш Макар сагыш салбайн турар. Оон уламындан тараалардың аразында бок үнүштер аштаттынмайн турар. Мал чемнериниң белеткелинге колхоз организастыг эвес кирген.

Бир эвес колхоз бүдүрүлгезиниң янзы-бүрү ажылдарынга колхозчуларның киржилгезин күштелдирбес, оларның ажылын эки организаставаас болза, колхозтуң ажылын канчап сайзырадырыл, оон экономиказын канчап быжыдарыл? деп айтырыгны кижи бүрүзү бодунга салдынза чогуур.

М. КЫЗЫЛ-ООЛ.

КОМСОМОЛЧУ АГИТАТОР

Улуг-Хем районнуң «Х Улуг хурал» колхозта комсомолчу эш Опаа Тас-оол ында көдээ клубту эргелекчилеп ажылдаандан бээр дыка үр болбаан. Мооц мурнунда Е. Бугачева эргелекчилеп турган үе-биле деңнеерге, клубтуң ажылы экижээн. Клубка кино-чурук, массалыг оюннар үргүлчү болуп турар.

Часкы тарылга болгаш амгы сигген ажаан алышкынының үеэнде клубтуң массалыг ажылын хову турлагларынче көжүрген. Оон ынай Оттук-Даштың, Бүүзектиң № 1, № 2 сүт-баразан фермаларынга кино чурукту көргүзүп, агитлистокту үндүрүп турар. Ол фермаларга Тас-оол сөөлгү үеде 15 беседаларны чоруткан болгаш агитлистокту 10 катап үндүрген.

Колхоз баштаар чериниң болгаш партия организациязының органы «Дүжүт дээш» деп хана солунну ол ам 2 чыл редакторлап турар. Чоокта чаа эш Тас-оол СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң шиитпирлерин малчыннарга таныштырган. Бистиң чуртувуста болгаш бүүү делегейде болуп турар үүлдерни эш Тас-оол солуннардан номчуп алгаш, фермаларга барып үргүлчү тайылбырлап берип турар.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

ДҮЖҮТ АЖААП АЛЫЫШКЫНЫНДА МАССА-ПОЛИТИКТИГ АЖЫЛ

Кубаньдан болгаш Ставропольдан, Украинадан болгаш Казахстандан, Поволжьеден болгаш Дондан өөрүшкүлүг медээлер кээп түрар. Чурттуң хөй-хөй районнарында эки дүжүт өстүрүп алдынган.

Бо хүннерде совет көдээде көстүп көрбээн күш-ажылчы көдүрлүүшкүн болуп турар. Ол чорук партияның көдээ ажыл-агый талазы-биле шиитпирлерин холбаштыр болуп турар. Тараанның ниити чыылдазын көвүдедир, тараа белеткелин хуусаа бетинде доозар, күрүнеге пландан ажыр тараанны садар деп хүлээлгелерни ховуларның ажыл-ишчилери ап турар.

Колхозчуларны, совхозтар, СТС-тер ажылдакчыларының бодалдары болгаш күзедери Ставропольдың тараажыларының патриотчу эгелээшкининде илереп турар. СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң шиитпирлеринге харылаавышаан, крайның көдээ ажыл-агыйының ажылдакчылары көдээ ажыл-агыйның улам ыңай көдүрлүүшкүнү дээш демиселди чаа күш-биле калбартып турар. Ёзулуг дүжүт дээрге сыпта турун турары ол эвес, а шыгжамырдазы ол болур деп чүвени экизи-биле билбишаан, ставропольчулар ажаап алышкынның хуусааларын бүгү хемчеглер-биле кызырары дээш чаршыты калбартып, тараа чидириинге удур демиселди чарлааннар болгаш тараанны чер болганда чүгле деңшилгелиг, аңгылап ажаарының арга-зы-биле ажаап ап турарлар. Хуусаа бетинде, август ондан орай эвесте тараа белеткелиниң күрүне планын күүседир, күрүнеге пландан ажыр 22 миллион пуд тараанны садар деп хүлээлгени крайның тараажылары алган. Ажаап алышкынны чедиишкиниг чорудары болза, көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының күш-ажылчы болгаш политиктиг идепкейин баштаары, чурттуң мурнунга алдынган хүлээлгелерни күүседиринче болгаш ажыр күүседиринче, дүжүт ажаап алышкынын болгаш тараа белеткелин чедиишкиниг чорударынче оны угаары болур. Партия, совет болгаш комсомол организациялары ставропольчуларның патриотчу эгелээшкининиң улуг ужур-дузалын калбаа-биле тайылбырлаар ужурлуг. Коммунистериң хүлээлгези—социалистиг чарыштың организакчылары болуп демисежири, тараанны ажаап алырының болгаш белеткээриниң мурнакчы дужулгазын идепкейлиниби-биле деткиири болгаш нептередири болур. Ажаап алышкынның үеэнде партия органнарының ажылдакчылары ховуга, шаңнарга, белеткел черлеринге турар ужурлуг. Бистиң кадрларывыстан негеттинер чүве болза, оларның талазындан агитацияны чүгле сөс-биле эвес, харын-даа хамыктың мурнунда эң дээре түңнелдерни кандыг арга-биле чедип алырын практиктиг көргүзүг-биле чорудары болур. Ол дугайында олар боттары күш-ажылды организастаарының мурнакчы аргаларын шиңгээдип алыр болгаш шуут ховуга, шаңга, белеткел черинге чаа аргаларның ажыктыын көргүзүп билир ужурлуг.

Ажаап алышкынның хуу-салымын механизаторлар шиитпирлээр. Мооц ужурунда көдээниң партия, совет болгаш комсомол организацияларының кичээнгейиниң төвүнге жаткалар машинистери, подборщиктер, комбайнерлер, трактористер, автомашиналар чолаачылары болгаш өске-даа механизаторлар турар ужурлуг. Механизатор бүрүзү дүжүттү аңылап ажаап алыр арганың эң улуг ажыктыын эки билир болгаш ону билдилин-биле ажыглаар, ажаалга машиналарының бедик бүдүрүкчүлүүн чедип алыр ужурлуг.

Ажаап алышкынның үеэнде политиктиг ажылда бодунуң онза үүлдери бар. Чайын кижилер ховуда, чурттакчылыг черлерден ыракта турун турарлар. Мооц ужурунда ажаап алышкынның хүннеринде масса-политиктиг ажылдың төптери ховуда турлаглары, шаңнар, бригадалар, белеткел черлери болу бээри билдингир. Дүжүттүң хуу-салымы шиитпирлеттинин турар харын-на ол черлерге партия организациялары боттарының ажылын чорудар ужурлуглар.

Ховуда агитаторлар — кончуг улуг күш. Ынчангаш олар боттарының ажылынга улам-на улуг инициативалыг, шимченгир болгаш дайынчы чоруун илередир болза чогуур. Оларның сөстери кижилерни сорук киирер болгаш бурунгаар кыйгырар ужурлуг. Агитаторларның ең чугула сорулгазы — СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң шиитпирин, оон утказын болгаш төөгүлүг ужурдузалын тайылбырлаары болур. Агитатор болза, оларның-биле кожа ажылдан турар кижилерге бистиң чуртувуста болгаш даштыкыда болуушкуннарны таныштырар, ажылдың чаа аргаларын пропагандалаар, ажаап алышкынның мурнакчыларының дужулгазын нептередир, чүвени хожудангай ёзу-биле, хамаан чок көөрлерни дидими-биле сойгалап илередир хүлээлгелиг.

Агитколлективтериниң ажылы партия организациязындан оларны кайы хире билдилии-биле сургаш турарындан хөй-биле хамааржыр. Партияның Белгород обкомунуң дужулгазы кичээнгейни салдырып турар, ол болза көдээ агитаторларның чөвүлел хуралын кылган. Ол чөвүлел хуралга ажаап алышкынның үеэнде агитаторларның ролюнуң болгаш ээлээр чериниң дугайында чугаалар болуп, агитколлективтерниң тодаргай сорулгаларын чугаалажып көрген. Алтайның коммунистериниң инициативазын база демдеглевейн барып болбас, олар хейхөй колхозтарда ховуагитпунктуларын тургускулаан, ол агитпунктулар агитас-массалыг ажылга улуг рольду ойнап турарлар.

Краснодар крайның Пластуновск районда Ленин аттыг колхозтуң партия организациязының масса-политиктиг ажылының дужулгазы өөредилгелиг болуп турар. Колхозтуң коммунистери ажаап алышкынга белеткелди баш бурунгаар калбартып чоруткан. Бригадаларның партия хуралдарын, рейдилерни болгаш ажаап алышкынга белеткелдер талазы-биле боттарының аразында хынажышкыннарны чоруткулаан турган. Коммунистерни шиитпирлиг участоктарже чоруткулаан. Олар социалистиг чарыштың организакчылары үлегерлерин көргүзүп, четтестерни шудургузу-биле чайладып, бүгү-ле чаа, үнелиг үүлдерни сагыш салышкынныы-биле чыгган, оларны массаның иштинче нептередип киирип турарлар. Бригадаларда хову агитпунктуларын тургускулаан. Агитаторлар чараштыр кылган көскү агитацияны белеткээн, хана солуннарын болгаш хуудустарны — «чаңыктарны», «колхозчу телевизор» деп тайылбырны кылын үндүрүп турар. Бүгү-ле хову турлагларында, бригадаларда, шаңнарда болгаш фермаларда тургускулаан радиону дамчыштыр ховулардан медээлерни дамчыдып турар.

Өске-даа партия организацияларында хөй ажыктыг болгаш өөредилгелиг үүлдер бар. Чижээлээрге, Ставрополь крайда партияның хөй-хөй райкомнары ажаап алышкынның хүннеринде бүгү-ле политиктиг ажылды хову турлагларынче, комбайн агрегаттарынче болгаш шаңнарже шилчиткен. Оларда беседаларны чорудуп, кинофильмнерни көргүзүп, чаа солуннарны чедирип берип турар. Крымда муң-муң агитаторлар болгаш пропагандистер шуут трактор болгаш хову бригадаларында ажылдап турар.

Тараанны кестиринге болгаш бастырарынга кичээнгейни мөөнневишаан, колхоз бүдүрүлгезиниң өске-даа шиитпирлиг участоктарын партия организациялары үттүп болбас ужурлуг. Күштерни чогуур өйүнде болгаш шыны-биле тааарыштыр тургузуп билири, чер болганга ажылдарның бедик шынарлыг болурун хандырары чугула. Чамдык областарда кукурузаның тарылгазын ажаап өстүрүнче кичээнгейни четпес салып турар. Өске-даа четпестер бар. Чижээлээрге, Саратов областың тараа хүлээп алыр черлериниде складтар, сушилкалар тудуу чамдык черлерде ам-даа доозулбаан, оларже киирер орудар септеттинмээн. Одесса областың Коминтерна районунда тараанның кезиишкини биле бастырыышкынының аразында үзүктел болу берген. Ол-ла областың элээн каш — Бородин, Шеряевск, Ананьевск болгаш өскеда районнарында ажылды шын эвес организастаанының хараазыбиле шаңнарда чедир ажылдаттынмаан хөй тараалар мөөнелген. Мындыг барымдаалар болза чүгле ажылды организастаарында эвес, харын база масса-политиктиг ажылда четпестериниң барын херечилеп турар.

Бо хүннерде бистиң парлалгывыстың болгаш радиовустуң мурнунда харысалгалыг сорулгалар туруп турар. Солуннарның арыннарынга болгаш радио дамчыдылгазынга дүжүт ажаап алышкынының болгаш көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээриниң дугайында тодаргай болгаш өөредилгелиг материалдар хүн бүрүде чыыттынган турар ужурлуг. Парлалга болгаш радио деңшилгелиг, аңгылап ажаарының артазын калбаа-биле пропагандалаар, ону нептередири дээш чүткүлдүү-биле демисежир, мурнакчы дужулганы көргүзер, чүвени хожудангай ёзу-биле көөрлерни шугумчүлээр, ажаап алышкынның болгаш белеткелдерниң боттарының социалистиг хүлээлгелерин чедиишкинии-биле күүседип турар маадырларын онзалап илередир хүлээлгелиг.

Дүжүт ажаап алышкыны—партия, совет болгаш комсомол организацияларынга, көдээниң бүгү-ле ажыл-ишчилеринге харысалгалыг шылгалда болур. Көдээ ажыл-агыйның ажылдакчылары ол шылгалдаа чедиишкинии-биле тудуп шыдаар, дүжүттү чогуур өйүнде болгаш чидириг чокка ажаап алыр, тараа болгаш өске-даа продуктуларны белеткээрин хуусаа бетинде күүседир болгаш ажыр күүседир дээрзинге Төрээн чурт бүүрелдиг.

(«Правданың» мурнуку үүлү).

СҮТ СААЛДАЗЫН КӨВҮДЕДИР ДЭЭШ БҮГҮ ХЕМЧЕГЛЕРНИ АЛЫР

* * *

САЛДАНЫ КӨВҮДЕДИРИНГЕ КУРЛАВЫРЛАРНЫ БҮРҮН АЖЫГЛААР

Чонунуң кижи бүрүзүнге онаштыр эвт, сүт болгаш саржаг бүдүрер талазы-биле АКШ-ты эң чоокку чылдарда четкеш, эртер сорулганы боттандырар дээш бистиң областың көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери чурттуң бүгү ажылчы чоннары-биле бир дөмей демисежип турар.

Бо чылын бистиң областың районнары, колхозтары, совхозтары, мал фермалары, тус-тус саанчылар, инек кадарчылары сүт бүдүрерин көвүдедир, күрүнеге хөй сүттү бээр дээш бедиткен хүлээлгелерни алган. Бо чылдың алды айларының дургузунда сүт бүдүрерин көвүдедир талазы-биле социалистиг чарыштың кол көргүзүтлериниң бирги черин районнар талазы-биле Барыын-Хемчик район эзлэн. Ол районнуң колхозтары чыл эгезинден бээр ниити сүт бүдүрериниң планын 64,4 хуу күүсеткен азы эрткен чылга деңнээрге 53 тонна хөй сүттү саган, а күрүнеге 145 тонна сүттү дужаап, чартык чыл планын 120,3 хуу күүсеткен болгаш эрткен чылга деңнээрге, бир инектен-не 188 кг хөй сүттү саап алган. Ол ышкаш өвүр, Тожу, Бии-Хем районнарның колхозтары чүгээр көргүзүглерни чедип ап турар.

Сүт саалдазының талазы-биле колхозтар аразында социалистиг чарыштың бирги черин Чөөн-Хемчик районда эш Дүдераза даргалаан Ленин аттыг колхоз эзлэн, алды айлар дургузунда инек бүрүзүнден 766 кг азы эрткен чылга деңнээрге 347 кг хөй сүттү саап алган, күрүнеге сүт дужаарының болгаш садарының чыл планын 73,8 хуу күүседирин хандырган. Ол ышкаш эң дээре көргүзүглерни Барыын-Хемчик районда «Ленин оруу», «Кызыл тараачын», Эрзинде «Кызыл сылдыс», Бии-Хемде «Кызыл тараачын», Чөөн-Хемчикте «Большевик» колхозтар чедип алганнар.

Сүт-баразан фермаларының социалистиг чарыжының бирги черин Бии-Хем районда «Кызыл тараачын» колхозтуң Туранда фермазы быжыы-биле тудуп, ол ферманың саанчылары инек бүрүзүнден ортумаа-биле 1209 кг, Таңды районда «Революцияның чалбыжы» колхозтуң Марачёвкада, Каа-Хем районда Ленин аттыг колхозтуң төп сүт-баразан фермалары бир инектенне 888—937 кг сүттү саап алганнар.

Сүт саалдазын бедидер дээш кызымак ажылдан турар саанчылар эрткен алды айларның дургузунда багай эвес чедишкиннерлиг болуп, социалистиг чарыштың бирги черин эзлеп турар. Ындыг саанчыларга Бии-Хем районда «Кызыл тараачын» колхозтуң Туранда сүт-баразан фермазының бир инектен 1426 кг сүттү саган саанчызы М. Биче-уруг, 1122—1298 кг сүт саган саанчылар А. Дюбина, С. Букова, Тыртый-уруг, Д. Завьялова болгаш оон-даа өскелер санаттынып турар.

Эрткен чылдың чогуур үези-биле деңнээрге бо чылдың июль 1-ге чедир сүт бүдүрерин 29,1 хуу, бир инектен сүт саалдазын 43,3 хуу көвүдеткен, күрүнеге сүт дужаарының чартык чыл планын колхозтар талазы-биле 120,3 хуу күүсеткен Барыын-Хемчик районга сүт бүдүрериниң чыл планын 65,5 хуу күүсеткен, бир инектен сүт саалдазын эрткен чылдың чогуур үези-биле деңнээрге 82,2 хуу күүсеткен Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунга; июль 1-ге чедир инек бүрүзүнден 1209 кг сүт саган, фермаларның иштинден бирги черни эзлэн Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң Туран фермазынга шилчиир Кызыл туктарны хевээр арттырар деп СЭКП обкому, облкүүском болгаш ВЛКСМ обкому доктаал үндүрген.

Сүт бүдүрерин көвүдедир талазы-биле эвээш эвес чедишкиннер бардаа болза, дыка хөй колхозтар, фермалар, тус-тус саанчылар амдыгаа чедир сүт саалдазын көвүдедип шыдавайн турарлар. Бо чылдың алды айларының иштинде саган сүттүң ниити чыылдазын эрткен чылдың бо-ла үезинге деңнээрге, 8 районнарның колхозтары сүт саалдазын кудулаткан. Таңды, Каа-Хем, Сүт-Хөл районнар эрткен чылга деңнээрге бо чылдың 6 айларның дургузунда сүттүң ниити саалдазын 53—113 тонна чедир, бир инектен саап алыр сүттү 8 районнарның колхозтары кудулатканнар. Аңаа Тес-Хем, Эрзин, Каа-Хем болгаш өскеда районнар хамаржыр. Фермаларда сүт саалдазының контролюн болгаш организастыг удуртулгазын колхозтар баштаар черлери, партия организациялары сөөлгү үеде кошкатканындан областа 32 колхозтар бир инектен сүт саалдазын эрткен чылдыындан кудулаткан.

Дыка хөй колхозтар чартык чылда ортумаа-биле бир инектен 800—850 кг сүттү саап ап турда, олар-биле бир дөмей байдалда турар Таңдыда «Типилге», Сүт-Хөлде Киров аттыг, Улуг-Хемде «Партияның XX съездизи» колхозтар ол-ла үениң дургузунда инек бүрүзүнден чүгле 200—242 кг сүттү саган. Дээре фермалар алды айлар иштинде 1000—1210 кг сүттү бир инектен саап ап турда, чамдык колхозтарның сүт-баразан фермалары чүгле 200—300 кг сүттү саап, өскенчиг байдалын көргүзүп турар.

Чаа төрөөн инектерни 3—4 айлар иштинде эдержилгеге киирбейн турарывыс шын эвес, ол болза, колхозка экономика талазы-биле ажыктыг эвес, харын сүт саалдазын бедидеринге, малдың баш санының өзеринге доктар болуп, сүттүң бөгүнезин дыка улгаттырып турар. Ынчангаш чаа төрөөн инектериниң ажаалгазын, чемгерилгезин улам-на экижидип тургаш, төрөөн соонда оларны ай хуусаадан эрттирбейн, эдержилгеге киирип турарын колхозтарга сүмелезе чөгүүр.

Областың колхозтарында бүгү инектерни хөй сүт, эвт бээр кылдыр ийи угланыышкынга чарган. Чурттуң мурнакчы колхозтарының фермалары эвткир угланыышкынныг инектер төрүүрге оларны саг-байн, харын ол инектерге 2—3 бызааларны делиштир эмлирип, сүттүг инектерден саап алган мунмуң тонна сүттү камнап ап, күрүнеге киирип турар. Ол мурнакчы арганы Каа-Хем районда «Типилге» колхоз амыдырал боттандырын, бир инекке 2—3 бызааны делиштир эмлирип турар.

Ол колхоз эрткен чылын 30 баш эвткир угланыышкынныг инектерге 64 баш бызааларны эмлирип тургаш доруктурганындан оларның хүн-хүнде дириг деңзизи 600—700 грамм немежип, чамдык бызааларның 8 айлар иштинде дириг деңзизи 180—230 кг чедип турган. Бызааларны мынчаар өстүрер арганы өске-даа колхозтарга калбаа-биле ажыглаар херек.

Сөөлгү үеде партияның чамдык райкомнары, райкүүскомнар, ылаңгыя колхозтарның баштаар черлери, партия эге организациялары сүт бүдүрерин көвүдедир талазы-биле демиседи сулараткан болгаш саанчылар, кадарчылар ортузунга боттуг организастыг ажылдарны кошкаткан. Моон соңгаар ындыг четшестерни чайладырының шыңгыы хемчеглерин алыр ужурлуг.

Районнарның партия, совет, көдээ ажыл-агый органнарының хүрүкчулары чамдык колхозтарда, фермаларда сүт саалдазының кудулаан чылдагаанын тодаратпышаан, саар инектериниң одарын солуурун, сигеннин, кукурузаны, тарымал сигеннерни бескеш, инектерге бээрин организастаары, бар күрлавырларны бүрүн ажыглаары чугула.

А. БИЧИЖИК,
СЭКП обкомунуң инструктору.

СҮТ СААЛДАЗЫ ЧҮГЕ КУДУЛААНЫЛ?

Улуг-Хем районнуң «ҮТКА 25 чылы» совхозунуң саар инектери Борбак-Арыгда чайлаглап турар. Совхозтуң саанчылары чоннуң кижи бүрүзүнге онаштыр эвт, сүт, саржаг бүдүрер талазы-биле чоокку чылдарда АКШ-ты чедер болгаш өртер дугайында партия болгаш чазактың салган сорулгазын күүседир дээш боттарынга бедик хүлээлгелерни ап, кызымаккай ажылдан турар. Совхоз бо чылын план ёзугаар саар инек бүрүзүнден 2000 кг сүттү алыр, а саанчылар оон 300—500 кг хөй сүттү саап алыр деп шиитпирлээннер.

1958 чылдың эгезинден бээр сүт саалдазының талазы-биле саанчларның алзэн хөйү чедишкинниг ажылданнар. Совхозтуң дирекция чери инектер Иштин-Хемде сүт-баразан фермазынга турда оларның ажаалга, чемгерилгезинче чогуур кичээнгейни салып, концентрат болгаш өске-даа немелде чемнерни үндүрүп берип турган. Ынчанташ частың баштайгы өөт-сиген үнмейн турган соок айларында безин инектериниң сүдү кудулавайн турган. Совхоз сүт саалдазының болгаш белеткелиниң ай, квартал онаалдаларын беш айга чедир график ёзугаар күүседип келген. Совхозтуң мурнакчы саанчылары К. Сумбаа, А. Свинина, А. Сат олар сүт саап алырының талазы-биле боттарынга алган хүлээлгелериниң чартык хуузун күүседип алганнар.

Эки одарларлыг чайлагга барганындан инектериниң сүдү көвүдээр ужурлуг турган. Ындыг болза-даа Иштин-Хемге турган 100 ажыг саар инектери Борбак-Арыг чайлаанга эккелгенден бээр оларның сүдү чоорту кызырлып эгелээн. Май айда саанчылар хүнде бир инектен ортумаа-биле 8 кг ажыг сүттү саап ап турган болза, июнь айның ийги чартыындан эгелээн 7,5 кг чедир кызырылган. Сүт саалдазының кудулааны июль айда база-ла үргүлүлеп турар. Ол дугайын мурнакчы саанчылар А. Свинина биле К. Сумбааның июль айның бирги он хонуунуң дургузунда сагган сүдүнүң хемчээлинден көрүп болур. Саанчы Сумбаа июль 1-де саап турар инектериниң 129 кг сүттү саап алган, дараазында хүннерде сагган сүттүң хемчээли чоортуда 1—1,5 кг кудулаан турган, а июль айның 10-да сагган сүт 116 кг болган, ынчангаш ол он хонуктуң дургузунда саанчының инектериниң сүдү барык-ла 20 кг кудулаан. Өске-даа саанчыларның инектериниң сүдү мурнукузундан база-ла кудулаан.

Сүт саалдазының кудулаанының чылдагааны чүдел? Чүнүң-даа мурнунда совхозтуң удуртукчулары (директору эш Панков, ында партия организациязының секретары эш Хорлуг-оол) Борбак-Арыг чайлаанның элбекшилдиг үнген өөт-сигеннинге ынангаш мал ажылынга, ылаңгыя чайлагда барган инектериниң кандыг байдалда турарының дугайында хыналда, контрольду кудулатканнар. Совхозта мал ажылының эргелекчизи эш Савенконуң малчыннарның ажылын канчаар удуртуп, малдың продуктулуг чоруун бедидер дээш кандыг тодаргай хемчеглерни ап турарын совхозтуң удуртукчулары хынавайн турарлар.

Мал ажылын харыылап турар коммунист эш Савенко бодунуң хүлээнген ажылынга ак-сеткилдиг эвес болуп турар. Чайгы одарда келген инектериниң сүдүн көвүдедир дээш чогуур хемчеглерни алган болза, сүт саалдазы кудулаар эвес, харын көвүдээр турган.

Борбак-Арыгта чайлаар саар инектерге немелде чемгерилге кылдыр хереглээри-биле люцерна болгаш өске-даа сигеннерни ферма чоогунда чазын тарып казын. Ук сигеннерни июнь айда-ла ажыглап болур турган. Ынчалза-даа эш Савенко болгаш совхозтуң улуг зоотехниги эш Заркевич немелде чемгерилгени ам-даа организаставаан. Инектерге немелде чемгерилгени организастаарынга саанчылар улуг сонуургалдыглар, ынчангаш ону организастаарын, люцерна кезер болгаш сөөрттүр чепсек-херекселди үндүрүп бээрин зоотехниктен болгаш мал ажылының эргелекчизинден саанчылар каш удаа дилеп келгеннер.

Чайлагда барган саанчыларның күш-ажылы механизастаттынмаан. Совхоз инек саар, көжүп чоруур тускай машинаны садып алган. Ук агрегат кандыг-даа ажыглал чок аңаа чыдар. Совхозтуң инженер-механиги эш Книга инек саар агрегатка ажылдаар кижи чок деп чугаалап турар. Ол база-ла чылдагаан эвес. Ол агрегатка ажылдаар кижини механизаторлардан өөредип ап болур.

Борбак-Арыг фермазында чурттап турар саанчыларның амыдырал-чурталгазының дугайында дирекция чери чогуур кичээнгейни салбайн турар. Ында 2 эргиг, ийиг берген, крыша чок чавыс бажыңнар (оларның бирээзи чунар бажың) бар. Саанчы уруглардың турар бажыңы чурттаарынга таарымча чок. Оон серили эглип бады келген болгаш бичии чаашкын болурга-ла дамдылаар. Саанчыларга дирекция чери халат, саног идик дээн ышкаш тускай хепти бо чылын үндүрүп бербээн.

Оон-биле чергелештир чайлаглаашкынче совхозта мал ажылының тускай эртемнилери чугула кичээнгейни салбаннар. Чайгы одарларда барган коданнар чазын тускай хыналданы эртпээннер. Ылаңгыя шээр малдың коданнарында брактаттынмаан хойлар көнчуг хөй. Хойжу Долдай-оолуң коданында безин 8—10 хар четкен кырган хойлар 100 ажыг болуп турар. Январь-февраль айларда төрүттүнген хураганнар ам-даа нелеринден чардынмаан.

С. МААДЫ,
«Шынның» тускай корреспондентизи.

Совет үениң улуг шүлүкчүзү

(В. В. Маяковскийниң төрүттүнгенинден бээр 65 чыл болганына)

Бистиң үениң эң-эки шүлүкчүзү Владимир Владимирович Маяковскийниң амыдыралы болгаш чогаадылгазы Төрөөн чурттуң амыдыралы-биле, үзүстүң революстуг демисели-биле кезээде тудуш харылзаалыг.

Маяковский 1893 чылдың июль 19-та Грузияга, Кутаиси хоорайдан ырак эвесте Богдади суурга (амгы Маяковскиге) төрүттүнген. Оон бээр ам 65 чыл болган. Ол бичезинден тура-ла бөдүүн кижилериниң арызынга чоруп, оларның амыдырал-чурталгазын хаңзы-биле билип ап эгелээн. Кижиниң хүлээлгези, эргези, өөрүшкүзү ажыл-иште деп чүвени ол бичизинде-ле көрүп билген.

Он ийи харлыг Маяковскийге 1905-чылдың революциязы уттуңдурбас сагылдарлыг болган. Маяковский революстуг чыскаалдарга киржип, марксисчи чажыт номнарны номчуп эгелээн. Революстуг ажылын эгелээнинин дугайын ол бодунуң сактыышкынында мынча деп бижээн: «Чыскаалдар болгаш митингилер эгелээн. Мен база-ла киржи берген мен. Эки-ле чүве».

Шүлүкчүнүң адазы өлген соонда маяковскийлерниң өг-бүлези 1908 чылда Москвага чурттай берген. Ынчаарда, он беш харлыында Владимир Маяковский РСДРП(б)-ниң кежигүнүнге киргеш, большевик партияның чажыт агитатору болуп эгелээн. Реакцияның чылында партияга кирип, чажыт агитатор болуп ажылдап эгелээн чорук—оон бедик мергежилдиин, эрес, дидимин хеченлеп турар. Революстуг ажыл дээш ол каш катап туттуруп, хоругдаттырган. Бутурының кара бажыңының камерингe чааскаан бир чыл чартыкта чыткан үезин оон бодунга чүгула үе деп Маяковский боду санаан. Ынчаарда кара бажыңга дыка-ла боданып чыткаш, «социалистиг уран-чүүлдү кылыйын» деп ол шиитпирлеп алган.

Маяковский бодунуң назынының иштинде эң-не төөгүлүг хүнү 1917 чылдың октябрь 25 (эргиг сан-биле) деп илереткен. «Аңаа киржир бе, азы киришпес бе. Ындыг айтырыг меңээ турбаан. Мээң революциям-дыр. Смольныйже чорупкан мен. Чүнү-даа шуптузун кылып турган мен»—деп, Маяковский бодунуң сактыышкынынга бижээн. Ынчангаш бодунуң дугайында мынча деп-даа чугаалаар эргелиг болган: «Революцияга мобилизастаттырган болгаш кыйгырттырган мен».

Революцияның хүн бүрүдеги маадырлыг ажыл херектерингe киржир деп негелделиг чорук Маяковскийни РОСТА-га (Россияның телеграф агентилелинге) ажылдаарынга чедирген. Хамаатты дайынның дүшкүүрүг хүннеринде Москваның кудумчуларынга РОСТА-ның өткүт уткалыг, чидиг сөстерлиг плакаттары хүн бүрүде көстүп кээп турган. Оларны Маяковский чогаадып, чуруп турган. Ол плакаттар фронтуга болгаш тылга болуушкуннарны көргүзүп, дайынчыларны кочулап, чонну маадырлыг чорукче кыйгырып турган.

Владимир Маяковский бодунуң чогаал ажылын бала дыка аныяннар, чаа кижилерни көргүзер чорук-биле сиңиткен. Ол чаа уткашынар Маяковскийниң шүлүктеринге чаа форманы төрүттүндүрген.

Маяковскийниң чогаадылга жанрлары аныз-бүрү: шүлүктер, шүлүглелдер-биле шиилерни, уругларга номнарны, очерктерни, эпиграммаларны, фельетоннарны ол бижээн. Ол чогаадылгазында кол тема —революция, партия, улус, Төрөөн чурттуң төөгүлүг салым хуузу ол. «Владимир Ильич Ленин» деп сураглыг шүлүглелинге (1924 чылда) Маяковский ажылчы чоннарның баштынчылының бөлүүнү-биле улуг чаагайын чаңгыс үүл кылдыр, партия-биле улус массаларның чаңгыс эвин көргүскен.

«Эки-дир» деп шүлүглел (1927 чылда) чурттуң амыдыралынга он чылдар дургузунда болган эргиделиг, шиитпирлиг болуушкуннарны кайгамчыктыг талантылыы-биле ол шүлүглелде революция-биле социалистиг Төрөөн чурту бот-боттарындан чарылбас үүл кылдыр илередип турар.

Беш чыл планнарының болгаш совет кижилериниң дугайында темалар шүлүкчүнүң хөй чогаалдарының темалары болган. «Совет паспорт дугайында шүлүк», «Кузнецк тудуунуң болгаш Кузнецкиниң кижилериниң дугайында чугаа», «Шалыпчы бригадаларның маржы», «Бистер», «Бүгү үн-биле» болгаш өске-даа хөй-хөй кайгамчыктыг чогаалдар бистиң совет кижилерни бөгүн-даа маадырлыг күш-ажылче, улам чырыткылыг келир үеже сорук киирип турар.

Маяковскийниң чогаадылгазы хөй национ алдыг совет литератураның алдын эртинези болуп, оон чогаадыкчы мерген дуржулгазы хөй-хөй муң чогаалчыларның уран-чечен мергежилин бедидеринге үлегер чижек болуп турар.

Оон чогаалдары бистиң чурттуң улустарының 57 дылдарында, оон иштинде тыва дылда бөлө очулдуртунган болгаш даштыкы улустарның 37 дылдарында үнген. Мынчангаш Маяковскийни совет литератураның, бүгү совет улустуң чоргааралы, совет үениң эң-эки шүлүкчүзү деп бис адап турар бис.

Х. БАЙКАРОВ.

Маяковский болгаш тыва шүлүкчүлер

Маяковский — бистиң совет үениң эң улуг чогаалчыларының бирээзи. Ол бодунуң чогаалдарынга төрөөн чуртунуң, бодунуң чонунуң амыдыралы, оон демисели-биле, оон чырыткылыг келир үези-биле хоолбашкан айтырыгларны көдүрүп келген. Ынчангаш Маяковский — совет улустуң эң ынак шүлүкчүлериниң бирээзи.

Маяковскийниң чогаал ажылының ужур-дузазын үнелеп четпес. Совет шүлүкчүлерде-даа, даштыкы чурттарның дешилгелиг шүлүкчүлеринде-даа В. Маяковскийден өөренмээн, оон чогаадылга ажылындан үлегер албаан шүлүкчү барык чок. Ол дугайын дыка хөй чогаалчылар боттары-ла чугаалап турар. Ынчангаш Маяковский — бүгү делегейге ужур-дузалыг шүлүкчү.

В. Маяковскийниң чогаалы тыва шүлүк чогаалының хөгжүдезинге, Совет Эвилелиниң өске бүгү улустарының чогаалдарынга ышкаш, көнчүг улуг ужур-дузалыг. Тыва шүлүкчүлерде оон дуржулгазын ажыглаваан, оон өөренмээн шүлүкчү чок деп чүвени шуут бадыткан чугаалап болур. Ол дугайын хамыктың мурнунда тыва шүлүкчүлериниң бижип, парлап үндүрген чогаалдары чугаалап турар. В. Маяковскийниң «Аът-от», «Кым болурул?», «Чүнү эки дээрил, чүнү багай дээрил?» деп чогаалдарын очулдургаш, тускай номнар кылдыр үндүргени база шүлүкчүнүң алзэн хөй шүлүктерин тыва дылга «Шүлүктер» деп аттыг кылдыр үндүргени бистиң шүлүкчүлеривиске өзүлдениң школазы болган деп чугаалаза ажырбас. Чүге дээрге, очулдурукчулар В. Маяковскийниң чогаалдарын очулдуруп тургаш, оларның идейлиг утказы-биле кажангызындан-даа (орус дылдаазын аңаа номчуп турганындан) артык таныжып ап, шүлүкке чүнүң дугайын бижизе эвил, аңаа кандыг-кандыг сөстерни ажыглаза чогуурул, бо хүннерде кол кичээнгейни чүү чүвеже угландырза эвил, чаңгыс сөс-биле, «шүлүктү канчаар кылырыл» деп айтырыгны харыылын олардан хире-шаа-биле тып алыр аргалыг болганнар.

Маяковскийниң чогаал ажылында эң кол темаларның бирээзи Коммунистиг партияның, оон удуртукчу ролюнуң дугайында тема болур. Оон-биле кады Коммунистиг партияның тургузукчузу болгаш баштынчызы Владимир Ильич Ленинниң овур-хевирин бир-ле дугаарында тургускан. «Владимир Ильич» деп шүлүглелин Маяковский ол темага турасаатканы билдингир болгай. Ында ол мынча деп бижээн:

Ленин дижир бис—
партия дээнивис ол.
Партия дижир бис—
Ленин дээнивис ол.

С. Сарыг-оолдуң «Чырык хүн», «Ленин», О. Сувакпиттиң «Партия делгерезин» болгаш өскелериндe-даа бо темага бижигилээн шүлүктериниң тыптып келгени таварылга эвес. Олар база-ла партияның удуртукчу ролюн көргүзерин, оон тургузукчузу В. И. Лениннiң овур-хевирин тургузарын орадаҗып турарлар.

В. И. Лениннiң мөчээнинин соонда В. Маяковский Мавзолейже баштынчының чүгле кезикчигежин — мага-бодун — сөөрттүп аппарган, ынчаарга оон кол үүлү — ажыл-херээ—арткан деп каш удаа бижип турган.

Ленин—
чурттап-даа чорду,
Ленин—
чурттап-даа чору,
Ленин—
чурттап чоруур-даа.

Б. Хөвеңмей шүлүкчүнүң ол бодалын (Ленин мөчүзе-даа, ленинизм дириг арткан деп) бодунуң «Дириглерден дириг» деп шүлүүнде бадыткан, тайбың иште-даа, дайынын-даа чылдарында Ленин бистиңиле кады деп турар.

...Дириглерден артык дириг
Ленин кады чоруп туру.

В. Маяковский бодунуң чогаалдарынга совет чурттуң ёзулуг патриотчузу болуп, бодунуң улузу, бодунуң чурту дээш совет кижиниң чоргааралын ырлап, бадыткан келген. «Эки-дир», «Совет паспорт дугайында шүлүк» деп чогаалдарынга ол бодалды эң тодазы-биле илереткен.

Ноомчуңар,
адаарганар,
мен —
Совет Эвилелиниң
хамаатызы мен,

Тыва шүлүкчү С. Сарыг-оолдуң «Совет Эвилелиниң хамаатызы мен» деп чогаалы база-ла оортан үндезилеттинин тывылган дээрзинге чигзиниг турбас.

Дээди шынның хөөйлузун мактап
ырлаан
Делегейде мен дег чоргаар
хамаатты чок.

Төрөөн чурт дугайында С. Пюрбюнүң («Бистиң чурттуң эртени»), Ю. Кюнзегештиң («Төрөөн чурт дугайында бодалдар»), М. Кенин-Лопсанның («Орус дылды өөренирнер») болгаш өскелериниң-даа чогаалдары чуртунга, чонунга чоргааралды илередип турар. Совет Эвилелиниң бүгү улустарынга нинти Төрөөн чурту болу берген Россия дээш чоргааралды, ол дээш амытынны харамнанмайн дайынчылар-биле тулчурунга беленин О. Сувакпит «Россияга алдар» деп шүлүүнде илереткен.

Ынаам —
Күчү-шыдалдыг мээң Россиям.
Ырым —
Күзел-чүрээм сээ алдар тутту.
Араттар бис,
А эргим чуртувус дужааза —
Солдаттар бис,
Совет чурт дээш туржур бис.

В. Маяковскийниң өске шүлүкчүлерден онзаланыр кол чүүлдериниң бирээзи — орус болгаш делегейниң шүлүк чогаалында эгелекчи, чаартыкчы чүүлү болза, болунуң чогаалдарын тониктиг (чадаланчак) система-биле бижээни болур. Ынчаарга, оон-биле кады Маяковский чогаалдың хевири биле ужур-утказын чарбазынче, дылдың билдинтир аргаларын ажыглаарынче улуг кичээнгейни салып турган. Тыва шүлүкчүлер Маяковскийниң бо-даа талазы-биле үлегерин эдертеш, тыва шүлүктүң төөгүзүнге, оон туржук аас-даа чогаалынга көзүлбээн тониктиг система-биле чогаалдарны бижин турар апарган. Бо талазы-биле, черле ынчаш Маяковскийни билир талазы-биле С. Пюрбю эзлэн улуг чедишкиннiг болуп турар. Маяковскийниң аяны-биле оон бижээн шүлүктери утка талазы-биле ханы, сөстери-биле байлак болгаш номчукчуларга номчуттунгур болуп турар. Чижээ, «Бистиң чурттуң эртени», «Төрөөн хоорайым», «Ховуда суур» болгаш оон-даа өске. Ындыг янзылыг шүлүктер Ю. Кюнзегеште, О. Сувакпитте, М. Кенин-Лопсанда база бар.

Ынчаарга В. Маяковскийниң чогаалдарын очулдуруп турары бистиң шүлүкчүлерге өзүлдениң школазы болуп турар деп үстүнде чугаалаттынган болгай. Оон чогаалдарын очулдуруп болур болгаш очулдурарда ужурлуг дээрзинге чигзиниг чок. Ынчаарга оларны канчаар очулдурарыл, чогаалчының дылдомак, стил талазы-биле онзагай чүүлдерин канчаар дамчыдарыл дээрзинин дугайында ам-даа өөренип көрее эки. Чүге дээрге, В. Маяковскийниң чогаалдарын очулдурарда, оон чүгле чадаланчак одуругларын өтүндүр очулдурары четпес, кол-ла чүве—оон онзагай чүүлдерин тыва номчукчуга дамчыдын бээри болгай. Бо талазы-биле бистин очулдурукчуларывыста четпес чүүлдер ам-даа хөй дээрзин демеглевес аргажок.

С. СҮРҮН-ООЛ.

В. Маяковский

АМЕРИКАННАР ЭЛДЕПСИНИП ТУР

Талыгырдан
ырак черден
хемчээгилээш,
Далчыр шилдиг
карактарын
чара көргеш,
Тавангайга
бедип алгаш,
ССРЭ-же
Америка
чивеш дивейн
көрүп туру.
Туруп көрбээн
бүдүш сиирген
чүү улус
Дүгде дойлуп,
тудуг тудуп
турар чүвел?
Бешчыл дижир
бир-ле ындыг
тоолдуг турду,
Беш-даа эвес
дөрт-ле чылда
күүсеп каан-дыр.
Американ
хемчегге-даа
сыңмастар-дыр.
Акша-биле,
доллар-биле
көгүтпес-тир.
Ынчалза-даа
недельде
үзүктел чок
Ылап кужун
салывыткан
тудуп кээр-дир.
Чүү мындыг
улузул бо?
Кайгамчык-ла
дадылга-дыр!
Чүү-ле кижи
ишке ынчаар
Хандыдыпкан
чүве боор бо?
Оларларны
шыкпыыш-биле
сүрбес-ле-дир.
Ол хиреде
чурум ында
бир-ле каан-дыр!
Шаандан тура
тудуг чаңын акша-биле
Садып ап-даа келген силер,
министрлер.
Коммунарлар
чүткүлүңүн
үнер дозун
Хоржок силер,
билбес силер,
шөртегерлер.
Коммунистиг эрик бо-дур—
вагонга-даа.
Ажылга-даа
сонуургаңар,
буржуйлар.
Чүгүрүк деп
сураа үнген
Американарны
Чүгүрүпкеш,
чыпшыр четкеш,
эртер-даа бис.

Германияның Социалистиг чаңгыс аай партиязының V съездизи хагдынган

БЕРЛИН. (СЭТА). Германияның Социалистиг чаңгыс аай партиязының V съездизинің июль 16-да болган түннел хуралынга элээн каш коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлөөлекчилери түве чугааланнар.

Америк империалистерниң Ливанда шериг интервенциязынга удур улурланыышкынның резолюциязын съезд хүлээп алган. Империалистиг агрессчи халдаашкынга таварышкан ливан улуска съездиниң төлөөлери эп-сеткил каттыжылгазын илергейлеп, Ливандан америк шериглерни доп-дораан үндүрерин резолюцияда негеп турар.

Ооң соонда июль 16-да эртен съездиниң хааглыг хуралынга болган ГСЧП-ның Төп Комитединиң болгаш Төп ревизия комиссиязының чаа составының соңгулдаларының түннелдерин дыңнаткан. Ол дыңнадыгны төлөөлер диңмиттиг адыш часкаашкыннары-биле хүлээп алганнар. Съездиге түннел чугааны О. Гротеволь кылган. Германияның Социалистиг чаңгыс аай партиязының съездизинің төөгүлүг үжүрдүзазын ол айыткан.

Төлөөлерниң өмүнээзинден, съездиниң ажылынга киришкен акыдуңма коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлөөлеринге О. Гротеволь изиг байыр чедирген. Үк төлөөлерниң съездиниң ажылынга киржип олурушканы пролетаржы интернационализмниң илетода көргүзүү болганын ол айыткан. Съездиге СӨКП ТК-ның Бирги Секретары Н. С. Хрущевтуң чугаазы социалистиг лагерьниң болгаш Совет Эвилели биле ГДР-ниң аразында бүзүлбас найыралдың сырый каттыжылгазының чаа херечизи болган деп О. Гротеволь демдеглээн.

Съездиниң киржикчилери улуг көдүрүүшкүн-биле «Интернационалды» ырлааннар.

В. Ульбрихт Германияның Социалистиг чаңгыс аай партиязының V съездизинің хагдынганын чарлаан.

Чепсегленишкинни дүжүрери болгаш улустар аразының кады ажылдажылгазы дээш бүгү-делегей конгрезиниң ажыттынганы

СТОКГОЛЬМ. (СЭТА-ның тускай корр.). Чепсеглээшкинни дүжүрери болгаш улустар аразының кады ажылдажылгазы дээш Бүгү-делегей конгрези июль 16-да Стокгольмде ажыттынган. Конгресстиң ажылы недель дургузунда болуп эртер болгаш «Эриксдаль схаллен» деп спорт залынга төлөөлер, хөй санныг хайгааракчылар, парлалганың, радионуң төлөөлекчилери, конгресстиң аалчылары эртенгинің 10 шакта чыглып келгеннер. Улуг сценада беш дылдар кырында аксөк өңнүг үжүктер-биле мынчаар бижээн турган: «Чепсегленишкинни дүжүрери болгаш улустар аразының кады ажылдажылгазы дээш конгресс».

Амгы ол конгресстиң ылгалыр онза демдээ болза, ооң улуг калбак болгаш хөй төлөөлерлиг болуп турарында. Конгрессте буржуаз пацифистиг организацияларның база ол ышкаш тайбың талалакчыларының шимчээшкининге шуут хамаарышпайн турар өске-даа хөй-ниити организацияларының хөй-хөй төлөөлекчилери хайгааракчылар бооп олуржуп турар. Стокгольмче 70 ажыг чурттар боттарының төлөөлерин чорутканнар. Ам 1100 хире төлөөлер ында чеде бергеннер. Төлөөлерниң чамдыызы дораан четкилеп келир.

Улустарның ассамблеязынга улуг белеткел ажылы баш бурунгаар чоруттунган. «Бүгү делегейге тайбыңны тургузарынче кым чүткүлдүг болдур, улустарның «Бүгү-делегей конгрезинче төлөөлекчилерин ол чорутсун» деп санал киирген Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң ук конгрессти чыылдырарының иниципатору болган.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң ел кыйгырыы бүгү делегейге калбак деткимчени алган. Бо чылдың майда турган конгрессти деткириниң делегей комитединге 30 чурттардан бүгү делегейге сураглыг 120 ажыг политиктиг болгаш хөй-ниити ажылдакчылар киргеннер.

Делегейниң хөй-хөй чурттарынга тайбың болгаш улустар аразының кады ажылдажылгазы дээш национал конференциялар болгулаан. «Тайбыңның фондузунга» деп акша хөреңги чыылдазын база организастаан.

Июль 16-да хүндүскүүнүң 11 шакта конгресс бодунуң ажылын байырлалдыг эгелээн. Конгрессти «Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш» деп делегейниң Ленинчи шаңналының лауреазы сураглыг швед чогаалчы Артур Лундквист ажыттган.

ПОЛЬША УЛУГ БАЙЫРЛАЛДЫҢ БҮДҮҮЗҮНДЕ

ВАРШАВА. Польшаның катап төрүттүнгенинден бээр он дөрт чыл болганының хүнү—июль 22-ге төлептиг белеткенишаан, Польшаның ажылчыннары болгаш тараачыннары улус демократиязының эрге-чагыргазының чылдарының дургузунда чедип алган чедишкиннерин түнеп турарлар. Эрткен 14 чылдар Польшаның экономиктиг хөгжүлдезиниң болгаш калбак индустриализастаашкынының чылдары болган. Чуртта үлетпүр бараннарының бүдүрүлгези дайын мурнундагы үе-биле деңнээрге беш катап өскен. Буржуаз-помещиктиг Польшага көстүп көрбээн үлетпүрнүң чаа адырлары чуртта тургустунган.

Чоокта чаа-ла кедээ ажыл-агыйлыг Краков воеводствозу дээн ышкаш хожудангай районнарда индустриализация талазы-биле улуг чедишкиннер чедип алдынган. Улустың эрге-чагыргазының чылдарының дургузунда ол воеводствога улус ажыл-агыйынга улуг ужурдузалыг 50 ажыг үлетпүр черлери туттунган. Оларга В. И. Ленин аттыг металлургия комбинады, «Болеслав» деп цинк заводу, Польшаның алюминий үлетпүрүнүң бирги заводу «Сковина», «Явожно» болгаш «Скавина» деп электростанциялар, «Тарнув» деп химия комбинады, «Костюшко» деп хөмүр даш шахтазы, Торгта идик кылыр комбинат, Андрыхувта пес кылыр комбинат болгаш оон-даа өскелер хамаржыр.

Амгы үеде Краков воеводствозунуң бүдүрүлге черлери шой, кан, прокатты бүдүрүп турар. Ында цинк, коргулчун дээн ышкаш өңнүг металлдарның рудаларын, хөмүр дашты казып турар. Оон аңгыда кылымал бензинни, удобрениелерни янзы-бүрү машиналарны, аппаратураларны, цементини, пес-таавыны болгаш идиктерни кылып турар.

Польшаның Келецк, Варшав, Жемув, Белосток болгаш оон-даа өске воеводстволарында улуг чаартылгалар болган. Улуг чаартылгаларның болгаш чурттуң бүгү районнарын индустриализастаанының түннелинде Польша үлетпүр бүдүрүлгезинин сайзырангай чурту апарган.

(СЭТА).

КНО-нуң Ливанда хайгааракчылар бөлүүнүң медеглели

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). КНО-нуң Ливанда хайгааракчылар бөлүүнүң медеглелин Каттышкан Нациялар Организациязының секретариады чарлаан, америк шериглерниң Ливанда дүжүргени-биле холбаштыр ооң туруш-бодалын ында тайылбырлап турар. КНО-нуң Ливанда хайгааракчылар бөлүү «Ливанда ливан эвес шериглер-биле албанның азы албанның эвес-даа чурум-биле» харылзажырын азы кады ажылдажырын бодавайн турар деп медеглелде айыткан. Хайгааракчылар бөлүүнүң ол туруш-бодалын ону ол районче эрткен айда чоруткан. Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинден аңгыда, өске кым-даа өскертип шыдавас деп медеглелде онзалап демдеглээн.

Иракта болуушкуннарга хамаарыштыр

★ ★ ★ ★

Улустуң массалыг чыскаалы

БЕЙРУТ. (СЭТА). Багдад радиозунуң дамчытканын өзүгаар алырга, революцияны деткириниң болгаш ооц-биле эп-сеткил каттыштырарының демдээ кылдыр июль 15-те Иракты найыслалынга улустуң массалыг чыскаалы болган. «Революция делгерезин!», «Араб чаңгыс эп делгерезин!», «Бүгү арабтарда чаңгыс аай демисел болгаш чаңгыс аай сорулга бар!» деп лозунгуларны чыскаалганнар салып чораннар.

Амгы үеде Иракты бүгү девискээри республиканчы чазактың хүлээп турар болгаш ол чазак ону контрольдап турар дээрзин Багдад радиозунуң дамчыдылгаларынга онзалап демдеглээн. Бүгү чуртта байдал туруштуг. Чамдык бөлүктерниң кара сагыштыг нептередип турары өнчүк-чөңгээлиг янзы-бүрү дыңнадыгларга бүзүревезинче болгаш республиканың чазааның чүгле тускай дыңнадыынга шынзыгарынче чонну кыйгырып турар.

Ирак республиканың чазааның хемчеглери

БЕЙРУТ. (СЭТА). Империалистиг күрүнелериниң ажыглаан туруп болгу деги кандыг-бир өнчүк-чөңгээлерден чайлаар төлөөде, Ирак республиканың түр чазаа дараазындағы хемчеглерни чоруткан деп Багдад радиозунуң дыңнадыгларында айтып турар: митингилерни болгаш хуралдарны хоругдаан, чепсек ап чоруурун хоругдаан, таңныылдаашкын шагын тургускан, онза шиитпир болгужеге чедир Иракты күргаг чер болгаш агаар кызыгаары хааглыг. Иракта чурттап турар даштыкы кижилер болгаш оларның эт-хөреңгизи республиканың чепсектиг күштериниң идегелдиг камгалалын ажыглаар болгаш шуут-ла айыыл чок байдалга турар дээрзиниң дугайын тускай медеглээн.

Монархисчи өзү-чурумга бараан болуп чораан 32 ирак офицерлерни күрүнениң түр чөвүлели запасче халап үндүрер дугайында декретти үндүрген. Үндүрткеннерниң аразында кол штабтың начальниги чораан генерал Рафик Ареф болгаш хаан чериниң шериг-агаар күштериниң начальниги чораан Казем Абади бар.

Таңныылдаашкын шагын тургусканы

БЕЙРУТ. (СЭТА). Багдадка таңныылдаашкын шагын тургузар дугайында Ирак республиканың чепсектиг күштериниң кол командылал чериниң июль 15-те чарлаан дужаалынга немелде кылдыр Багдад радиозунуң дыңнатканын өзүгаар алырга, ол хемчегни бүгү чуртка түр нептередип турар деп дыңнаткан.

Каяа-даа тургаш революсчу армияга каттыжар деп кыйгырыгны Ирак республиканың чепсектиг күштериниң кол штавының начальниги ирак армияның бүгү кезектеринге үндүрген деп Багдад радиозу дыңнаткан. Иорданияның девискээринде турар ирак шериг кезектеринге Иракче дүрген эвэ келирин саналдаан.

Күрүне эргилдезинге холбаштыр

ПАРИЖ. (СЭТА). Франс Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң Иорданиядан дыңнатканын өзүгаар алырга, Иракта күрүне эргилдезинге база чоокта чаа тургустунган араб федерацияның (Иракты болгаш Иорданияның эвилелиниң — Ред.) баштыңы турган Фейсал хаанның «чогунга» холбаштыр Иорданияның хааны Хусейн ол федерацияның баштыңының эрге-хүлээлгезин, а ол ышкаш араб федерацияның «армиязының командылакчызының» хүлээлгезин бодунга июль 14-те ап алган.

ИРАК РЕСПУБЛИКАНЫ КУР ХҮЛЭЭП КӨРГЕН

ПЕКИН. (СЭТА). Синьхуа агентилелиниң дамчытканы болза:

Кыдат Улус Республиканың чаза Ирак республиканы хүлээп көөрүн шиитпирлээн.

ИРАК РЕСПУБЛИКАНЫ ЙЕМЕН ХҮЛЭЭП КӨРГЕН

КАИР. (СЭТА). «Аш-Шааб» солунуң дыңнатканын өзүгаар алырга, Йеменниң чаза Ирак республиканы хүлээп көөрүн шиитпирлээн. Йеменниң ханы Имам Ахмед күрүнениң түр чөвүлелинге телеграмма чоруткан, ында чугаалап турары болза: «Иракты империалистиг чагырыкчылардан хостаан силерниң революцияңарны деткиирин Йеменниң чаза болгаш улузу илергейлеп тур».

ИОРДАНИЯГА ТУРГАН ИРАК АРМИЯ ТӨРЭЭН ЧУРТУНЧЕ ЭЭП КЕЛГЕН

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Юнайтед Пресс Интрнейшнл агентилелиниң Тегеранда корреспондентизи Багдад радиозунуң дамчыдылгазын барымдаа кылгаш, Иорданияга турган ирак шериглер Ирак республиканың чазаандан алган дужаалынга дүүштүр боо-чепсектиг болгаш бүгү-де ок-чепсектиг долу составыбиле Иракта ээн келген деп дыңнаткан.

ИОРДАНИЯНЫҢ УЛУЗУ ИРАК РЕСПУБЛИКАГА БАЙЫР ЧЕДИРИП ТУРАР

БЕЙРУТ. (СЭТА). Багдад радиозунуң дыңнатканын өзүгаар алырга, Иорданияда Наблусе, Эрихо болгаш өске-даа хоорайларга эрткен ийи хүннерниң дургузунда ирак улус-биле эп-сеткил каттыштырылгазының демдээ кылдыр массалыг чыскаалдар болган. Ирак улустуң тиилелгезинге болгаш Ирак республиканың тургустунганынга чыскаалганнар байыр чедирип турганнар.

Иордан эрге-чагыргалар чыскаалдарны болгурбас сорулга-биле шынгыы хемчеглерни ап, Багдад радиозун дыңнаарын хоругдап турар деп Багдадтың радиозу демдеглээн.

ЛИВАНГА УДУР АМЕРИК АГРЕССИЯ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң Норфолктан (Виргинияндан) дыңнатканын өзүгаар алырга, америк атлантика флоду Ливанда шагда-ла дүжүрген кезектерни немей быжыглаары-биле Сонгу Каролинадан далай чадаг шериниң кезектерин агаар-биле олче октап эгелээн.

ПАРИЖ. (СЭТА). Франс Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң Бейруттан дамчытканын өзүгаар алырга, делегейниң Хальдада аэродромунуң мурнунда, ливан эриктерниң чоогунда июль 15-тен бээр турып келген 6-гы америк флоттуң чеди шериг корабльдеринге июль 16-ның эртенинде үш америк шериг транспортунуң корабльдери каттыжа берген.

Америк далай чадаг шериниң кезектерин дүжүрери июль 15-те 18 шакта соксаан-даа болза, 16-ның эртенинде дагын эгелей берген. Дүжүртүүшкүн черлерин самолеттар таңныылдап, Бейруттан сонгу болгаш мурнуу талаларже эриктерниң кырында соксаал чок ужуп турар.

Июль 15-те Хальдада аэродромну эжелеп алыры-биле кады өске америк шериг кезектери Триполиден 30 километр черде Клейят аэродромну эжелеп алган, а ол ышкаш КАР-ның Сирия районунуң кызыгаарының чоогунда Бекаа хемниң унунда турар Раякта дүжүртүүн алган.

Корреспондентиниң дыңнатканын өзүгаар алырга, «айыыл чок чоруктуң камгалаары-биле» Ливанның сонгу талазында кадыг-дошкун хемчеглерни ап чоруткан. Кедээ чоннуң ылаңгыя виноградниктерлиг районнарда оруктарже 300 метр чоокшулап үнерин хоругдаан. Ол дужаалды сагыыаан бүгү-ле кижилерни кандыг-даа медээ сагындырыг чокка боолаар деп дужаалды шериглер алган.

КАИР. (СЭТА). Каир радиозунуң дыңнатканын өзүгаар алырга, ливан оппозиция медеглел чарлап, америк шериглериниң дүжүртүгенинге болгаш Ливанның девискээриниң кезиин эжелеп алганынга удурланыышкынын илергейлээн. АКШ-тың ол үүлгедиглерин Ливанга удур агрессия кылдыр медеглелде шак ынчаар көргүскен. Каттышкан Штаттар бодунуң үүлгедиглери-биле КНО-нуң Уставының принциптерин үреп турар дээрзин медеглелде онзалап демдеглээн.

Ливанның оппозистиг ажылдакчыларының медеглели

БЕЙРУТ. (СЭТА). Парлалганың дыңнатканын өзүгаар алырга, Бейрутта тура-халышканнарның күштериниң командылакчызы Сайб Салам америк шериглерни дүжүргени тура-халышканнарны коргуттайын турар деп медеглээн. Даштыкы эжелекчилерге удур будумчу бүрүзүнге, бажың бүрүзүнге демисежир бис деп ол чугаалаан. Ливанда тура-халышкын шимчээшкининиң удуртулгазы тура-халышканнар-биле хол-холдарындан туттунчуп алгаш эчизинге чедир демисежир.

Ливанның тура-халышкын шимчээшкининиң чарлаан кыйгырыында чугаалап турары болза: «Даштыкы эжелекчилерниң дарталының адаанга чурттаарының орнунга, хосталга болгаш төлептиг чорук дээш өлгени дээре».

КНО-НУҢ АЙЫЫЛ ЧОК ЧОРУК ЧӨВҮЛЕЛИНДЕ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң июль 15-те хүндүскү хуралының эгезинде бирле дугаарында санал бергеш, Францияның төлөөлекчизи Пьер де Восель Каттышкан Штаттарның үүлгедиин чүүлдүгзүнүп көрген. «Даштыкы холгаарлаашкындан» Ливанны камгалаары эргежок чугула дээр ооң чылдактарын агартпышаан, АКШ-тың шериглерин Ливанче «конституциячы корум-чурумну катап тургузарынга» идиг бээр дээш киирген чүве деп ол бадыткап турган.

Францияның Ливанда моральдыг болгаш материалдыг эрге-ажыктарын камгалаарынга эргежок чугула болу бээр кандыг-даа хемчеглерни алыр эргени француз чазак бодунга артырып турар деп Францияның төлөөлекчизи медеглээн.

Бодунуң төлөөлекчилерин КНО-өүн хайгааракчылар болгаш чоруткаш, Каттышкан Штаттарның Ливанда хемчеглерин канада төлөөлер деткип келген болгаш деткип турар деп Канаданың төлөөлекчизи Холмс медеглээн. Ооң-биле кады Холмс араб күрүнелериниң иштики херектеринге Каттышкан Штаттарның шериг талазы-биле холгаарлаашкынын агартып турар АКШ-тың өске өңнүктеринге каттышкан. Америк интервенцияны Канаданың төлөөлекчизи КНО-нуң Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн үүкте хемчеглериге «немелде» кылдыр адаан.

Ооң соонда Каттышкан Араб Республиканың төлөөлекчизи Лютфи санал берген.

Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелин, ылаңгыя америк шериглерни Ливанче киирер дээш чылдыраарының кандыг-даа чылдагаанны турбаан ийик, ынчангаш Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң кежигүннерин оларны үүгле болдунган фактының мурнунга тургузар дээш чылдырган-дыр, деп Лютфи онзалап демдеглээн. Сөөлгү хүннерде Ливанда тулчуушкуннар ындыг-ла күжениишкинни болбаан болгаш ливаннарның боттарының аразынга политиктиг тайбың таарыштырылганың аргазы айыттынып келген турган деп КАР-ның төлөөлекчизи демдеглээн. Америк шериглерни дүжүргени харын байдалды үүгле баксырадып болур деп ол медеглээн. АКШ-тың чазааның ол чаңгыс талалыг шиитпирин үүнүнбиле-даа агартып болбас. Ливан айтырыг талазы-биле Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң Каттышкан Штаттар боду база бадылаан болгаш КНО-нуң хайгааракчылар бөлүүнүң боттандырып турар шиитпири турбуже мону черле ынчап болбас турган. Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң доктаамал кежигүнү болуп турар Каттышкан Штаттар чепсектиг агрессия үүлгедип болгаш биче чурттуң иштики херектерин холгаарлап, КНО-нуң Уставынга чөрүшкек үүлгедигни кылып турардыр. Бо улуг күрүне бодунуң үүлгедиглери-биле айыылдыг уржукту тургускан. Ынчангаш шиитпириниң ондактыг уржуктарының харысалгазын АКШ-тың чазаа чүктээр апаар.

МОСКВА. Гимнастика талазы-биле делегейниң XVI бирги чери.

Эр улустуң аразынга гимнастика талазы-биле делегейниң командылар болгаш тус-тус кижилер талазы-биле бирги чери дээш маргылдаа чоокта чаа доозулган. Делегейниң абсолюттуг чемпиону атты совет гимнаст Борис Шахлин чаалап алган, Ийиги черни япон Такаси Оно, үшкү черни совет спортчу Юрий Титов алган.

Командыларның бирги черин совет гимнасчылар алган. Ийиги черни Японияның командазы, үшкү черни Чехословакияның командазы алган.

Чурукта: ССРЭ-ниң командазы.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Могаг-шылаг чок ажыл-ишчи

Каа-Хем районнуң «Бурунгаар» кедээ ажыл-агый артелиниң кежигүнү Салчак Багымбаа артельдиң идепкейлиг ажыл-ишчилериниң биреези. Ол Сарыг-Сеп МТС-тин бирги трактор бригадазында суг болгаш кывар, чаар материалдар сөөрттүр ажылда ам 6 чыл ажылдап турар.

С. Багымбаа ажылдаан үезиниң иштинде бодунуң хүлээлгезин аксеткилдиг күүседип келгениниң суг, кывар, чаар чүүлдер четпээни дээш техника ажыл чок аваа турган үе көстүп көрбээн. С. Багымбаа үн-домак чок-даа болза кажан, каяа, чүү хире суг, кывар, чаар чүүл хереглеттиннерин билип, ону өй-шаанда күүседип чаңчыга берген. Ол чаңчылы-биле амыр дыжын харам чок ажылдап турар.

С. НАДЫЛ-ООЛ.

Столоваяның эки ажылы

Тес-Хем районуң Шуурмакта столоваязы бүдүрүлге планын ай санында ажыр күүседип турар. Ол болза, чоннуң хереглелин хандырарынга, амданныг чемнерни хөөнү бүдүрериниң коллективтиң эки ажылдаанын херечилеп турар. Столоваяның улуг повары Калинаны болгаш буфет эргелекчизи Никитинаны райпо баштаар чери өртектиг чүүлдер-биле шаңнааны таварылга эвес.

Столоваяның коллективи июньның бүдүрүлге планын 118 хуу күүсеткеш, Тес-Хем районда ниитиниң чемненилге черлериниң мурнакчызы болган. «Хомудалдар болгаш саналдар» дептериниде чемненикчилердиң дыка хөй кижи столовая ажылдакчыларын мактап, оларның улам эки ажылдаарын күзеп бижээнин көрүп болур.

А. ТӨМҮР-ООЛ.

Редакторнуң ораламчызы
Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

Колхозчу коданның арыг-шевери

Амгы үеги колхоз суурун план өзүгаар тудуп тургузуп турар. Колхоз тудуунуң органнары кедээге чаа тудугларның чаңгыс аай хевирлиг төлевилелдерин чогаадып берип турар. Колхозчунуң коданының тудугларының чижек схемазын дараазында байдал-биле көргүзүп болур.

Коданның хемчээли кедээ ажыл-агый артелиниң Уставы-биле тодаргайлаттынар. Кудумчу таладан коданның туружунуң калбаа ортумаа-биле 25—30 метр болур.

Чурталга бажының тудугнуң кол шугумунга 6—10 метр черге тудар. Бажың-биле кудумчу аразынга шимээнде, чадаг үнүштерни тарып олурткаш, кажаалап алырын сүмелеп турар. Бажыңның артыы талазынче 12—15 метр ыракка мал, куш кажаларын тудар, оларның чоогунга өдек, компост бөлүп оваалаар шелчүгешти кылыр, оон ыңай ханызынче огород шелү турар.

Чурталга бажыңы биле мал кажааларының аразын аңгылай кажаалаар. Кодан иштиниң хостуг черлерге чимистиг ыыштарны, кожа кодан-биле кызыгаарта терек, тал чергелиг өртке удур камгаланырынга чугула ыыштарны тарып олурттур. Коданга ногаан үнүштерни өстүрер чорук өртке удур камгаланырынга чугула болурдан аңгыда кижиниң кадыкшылынга база улуг рольдуг. Ногаан үнүштер дыңзыг хат шуургандан, довурак-доозундан, а ол ышкаш чайгы үеде изигден бажыңны камгалаар.

Кудукту ийи коданның аразынга тудуп кылырга ажыктыг. Коданның девискээрин дескилээри, шык чер болза ону кургадыры база чугула.

Өдекти, арыгланыр бажың богун болгаш бок-сүрээни шын бөлүп, аштап арыглаар чорук кадыкшылга улуг ужур-дузалыг.

Коданның кажаазының бир азыынга арыгланыр бажың турар. Ону чурталга бажыңдан 15—20 метр, кудуктан 20—30 метр, кухня-столоваядан 50 метр ырак кылдыр тудуп тургузар. Ооц иштинде богун кургаг довурак-биле дуй быазаан база көвүдеп дола бергенде ону аштап, арыглап турары чугула.

Тыва областың Санитар-чырыдыышкын бажыңы.

Чеди-Хөлдүң болгаш Көжээниң мал белеткелиниң черинге Абаканга чедир мал сүрер кижилер негеттинип турар. Күзелдиг кижилер Чеди-Хөлдүң болгаш Көжээниң мал белеткелиниң черинге чедип келир.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин будумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ; редакторнуң 3—62, редакторнуң ораламчызының, иштики информация кылдызының 3—88, харысалгалыг секретарының, культура болгаш амыдырал кылдызының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кедээ ажыл-агый кылдыстериниң 3—68, чаргаа кылдызының база бухгалтериянның 3—65.

ТС—00790. Культура өргелелиниң типографиязы.